

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

**Osobnost, motivace a zvládání stresu u
dobrovolníků v psychiatrických zařízeních**

**Personality, motivation and stress management of volunteers in
psychiatric facilities**

Bakalářská diplomová práce

Autor: Lenka Czereová

Vedoucí práce: PhDr. Martin Dolejš, Ph.D.

Olomouc

2017

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma: „Osobnost, motivace a zvládání stresu u dobrovolníků v psychiatrických zařízeních“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne 23.11.2017

Podpis.....

Ochrana informací – autorský zákon

„Ochrana informací v souladu s ustanovením § 47b zákona o vysokých školách, autorským zákonem a směrnicí rektora k Zadání tématu, odevzdávání a evidence údajů o bakalářské, diplomové, disertační práci a rigorózní práci a způsob jejich zveřejnění. Student odpovídá za to, že veřejná část závěrečné práce je koncipována a strukturována tak, aby podávala úplné informace o cílech závěrečné práce a dosažených výsledcích. Student nebude zveřejňovat v elektronické verzi závěrečné práce plné znění standardizovaných psychodiagnostických metod chráněných autorským zákonem (záznamový arch, test/dotazník, manuál). Plné znění psychodiagnostických metod může být pouze přílohou tištěné verze závěrečné práce. Zveřejnění je možné pouze po dohodě s autorem nebo vydavatelem.“

Poděkování

Ráda bych velmi poděkovala PhDr. Martinu Dolejšovi, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské diplomové práce, jeho cenné rady, připomínky a vstřícný přístup. Děkuji všem respondentům, kteří se zúčastnili výzkumné části a tím pomohli vzniku této práce. Děkuji také své rodině, za pochopení, podporu a trpělivost.

OBSAH

ÚVOD.....	7
I TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1 Dobrovolnictví skrz Evropou od historie až po současnost	9
1.1 Vymezení dobrovolnictví a dobrovolníka	9
1.2 Historie dobrovolnictví.....	12
1.3 Historie dobrovolnictví v ČR	13
1.4 Aktuální trendy dobrovolnictví v ČR a v Evropě.....	14
2 Psychiatrická zařízení a role dobrovolníka v nich.....	16
2.1 Psychiatrické nemocnice a psychiatrická oddělení v nemocnicích.....	16
2.2 Role dobrovolníka v psychiatrických zařízeních	18
3 Charakteristika dobrovolníka jako člověka	20
3.1 Struktura osobnosti	21
3.2 Motivace osobnosti.....	23
3.3 Emoce a osobnost	24
3.4 Stres a osobnost	25
II EMPIRICKÁ ČÁST.....	27
4 Etické aspekty výzkumu.....	27
5 Cíle výzkumu a formulace hypotéz	29
6 Charakteristika zkoumané populace a popis vzorku	32
7 Aplikovaná metodika.....	36
7.1 Použité výzkumné metody	36
7.1.1 NEO pětifaktorový osobnostní inventář (NEO-FFI).....	36
7.1.2 Dotazník motivace k výkonu – LMI	38
7.1.3 Strategie zvládání stresu (Stressverarbeitungfragebogen) – SVF.....	39
7.2 Realizace výzkumu a sběr dat	40
7.2.1 Popis a metody získávání dat	40

7.2.2	Metody zpracování a analýzy dat.....	40
8	Popis výsledků a jejich interpretace	43
8.1	Analýza výsledků použitých metod.....	43
8.1.1	Osobnostní pětifaktorový inventář NEO-FFI.....	43
8.1.2	Škála Angažovanost dle LMI.....	50
8.1.3	Škála Potřeba sociální opory dle SVF.....	52
8.1.4	Výpočet Pearsonova korelačního koeficientu r pro všechny škály.....	54
9	Popis a interpretace hlavních zjištění	56
9.1	Ověřování stanovených hypotéz.....	56
9.2	Vztahy mezi osobnostní strukturou dobrovolníka v závislosti na genderu	60
9.3	Vztahy mezi jednotlivými škálami	60
10	Diskuze	62
	ZÁVĚRY	67
	SOUHRN	68
	SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ	70
	SEZNAM TABULEK A GRAFŮ	
	SEZNAM PŘÍLOH	
	Příloha 1: Český a anglický abstrakt bakalářské diplomové práce	
	Příloha 2: Žádost o zprostředkování kontaktu	
	Příloha 3: Úvodní hlavička dotazníku	
	Příloha 4: Přehled původu položek v testové baterii	

ÚVOD

Téma dobrovolnictví je i v dnešní době trochu opomíjené. Dobrovolnictví by mohlo přinést mnoho pozitivního, ať už pro osobnost dobrovolníka, tak pro instituci, kde dobrovolník působí. Přestože v poslední době jsou tendence, které podporují rozvoj dobrovolnictví (např. uznání profese koordinátora dobrovolníků), stále není dostatečně využitý potenciál u dobrovolníků, a to především z řad studentů a mladších seniorů.

Autorka se dobrovolnictvím zabývá již řadu let. Sama začínala jako dobrovolnice v psychiatrické nemocnici, kde zpočátku působila 2 hodiny týdně. Dobrovolnická práce ji nadchla natolik, že se dobrovolnictví věnovala i při zaměstnání. Postupem času se jí dostala příležitost pracovat jako koordinátorka dobrovolnictví ve studentské organizaci a následně v zaměstnání v nestátní neziskové organizaci. Po celou dobu se setkávala s pozitivními i negativními pocity. Občas se přihodí nějaké situace, kdy má dobrovolník chuť s tím skončit a potřebuje odbornou pomoc. Ta mu je poskytnuta ve formě supervizí, intervizí nebo individuálním rozhovorem s koordinátorem dobrovolníků či jinou kompetentní osobou. A proč tedy člověk dělá dobrovolnou činnost? Kteří lidé vyhledávají dobrovolnou činnost? Mají tito lidé něco společného? Nebo jsou naprosto odlišní?

Tyto otázky přiměly autorku zaměřit svou bakalářskou diplomovou práci právě na zkoumání dobrovolníka jako člověka – tedy především zkoumat jeho strukturu osobnosti, motivaci k výkonu a strategie zvládání stresu. Chtěla by prozkoumat vztahy mezi výše jmenovanými oblastmi. Tato práce si klade za cíl popsat dobrovolníka v rámci struktury osobnosti a dalších škál z dotazníku motivace výkonu a dotazníku strategie zvládání stresu. Celé šetření je založeno především na osobnostním pětifaktorovém dotazníku NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI), který je doplněný položkami z jiných standardizovaných metod (Dotazník motivace k výkonu – LMI a Strategie zvládání stresu – SVF). Do výzkumu byli zapojeni dobrovolníci z celé České republiky, kteří působí v psychiatrických zařízeních.

Bakalářská diplomová práce je členěna na dvě základní kapitoly – na teoretickou a empirickou. Teoretická část logicky vyúsťuje do části empirické. V první kapitole teoretické části je popsáno dobrovolnictví v kontextu času a místa. Zabývá se nejen dobrovolnictvím v ČR, ale snaží se zasadit koncept i do evropské tradice dobrovolnictví. Druhá kapitola teoretické části chce přiblížit systém psychiatrických institucí a fungování dobrovolníků v nich. Jakou roli zastává dobrovolník a také, jakou činnost může vykonávat.

Třetím teoretickým východiskem je charakteristika dobrovolníka jako člověka. Zde se autorka zaměřuje především na aspekty, které budou vstupovat do výzkumu, a to struktura osobnosti, motivace, stres a emoce.

Teoretická část je v souladu s výzkumným zaměřením práce. Celá práce pojímá kvantitativní design výzkumu, kde data získaná pomocí testové baterie, jsou dále analyzována pomocí psychometrických statistických metod. Empirická část je rozdělena do sedmi kapitol. V první kapitole jsou vymezeny etické aspekty práce, pokračuje se vymezením cíle práce a formulací hypotéz. Následující kapitola je věnována charakteristice zkoumané populace a popisu vzorku, dále pokračuje aplikovanou metodikou, popisem výsledků a jejich interpretací a popisem a interpretací hlavních zjištění. Empirická část je uzavřena diskuzí.

Tato bakalářská diplomová práce je přínosná v oblasti dobrovolnictví. Celkově se dobrovolnictví stále rozvíjí. Přestože má v oblasti pomáhajících profesí dlouhou tradici, v oblasti psychiatrické péče je velmi málo prozkoumané. V současné době autorka nenalezla podobnou výzkumnou studii, která by se specializovala na dobrovolnictví v psychiatrických zařízeních.

I TEORETICKÁ ČÁST

Teoretická část bakalářské diplomové práce obsahuje tři kapitoly. První kapitola se zaměřuje na vymezení dobrovolnictví a pomocí historického kontextu dochází až k moderním trendům v dobrovolnictví obecně. Druhá kapitola se věnuje charakteristice psychiatrických zařízení a také roli dobrovolníka v nich. Kde a jak může dobrovolník pomáhat. Třetí kapitola se zabývá vykreslením dobrovolníka jako člověka. Tímto je myšleno, že se autorka teoreticky zaměřuje především na oblasti, které budou v praktické části zkoumány.

1 Dobrovolnictví skrz Evropou od historie až po současnost

Cílem kapitoly je zaměřit se na dobrovolnictví jako takové. První část je věnována vymezení konstruktů dobrovolnictví. Dále se podkapitola věnuje historii dobrovolnictví obecně a zvláště specifikuje historii dobrovolnictví v ČR, protože zde je historie ovlivněna politickým děním ve 20. století. V neposlední řadě se tato kapitola věnuje aktuálním trendům dobrovolnictví v ČR a v Evropě.

1.1 Vymezení dobrovolnictví a dobrovolníka

Co vlastně znamená termín dobrovolnictví? Tento výraz se skládá ze slov „dobro“ a „vůle“. Dalo by se tedy říct, že dobrovolnictví je nějaký čin, který se děje z dobré vůle. Jenže co znamená dobrá vůle? Nejčastější představa dobré vůle je, že se jedná o bezprostřední akt, od kterého se neočekává žádný finanční přínos. Kosina & kol. (2003) tvrdí, že dobrovolnictví je něco, s čím se můžeme setkat každý den a v mnoha situacích o tom nemusíme ani vědět. Dobrovolná činnost je nedílnou součástí různých aktivit v naší společnosti. Dobrovolnictví je základem lidské solidarity.

V České republice vznikla v nedávné době první legislativní norma 198/2002 Sb., která pojednává o dobrovolnické službě. Zde se dozvíme, že „(1) dobrovolnickou službou je činnost, při níž dobrovolník poskytuje:

- a) pomoc nezaměstnaným, osobám sociálně slabým, zdravotně postiženým, seniorům, příslušníkům národnostních menšin, imigrantům, osobám po výkonu trestu odnětí svobody, osobám drogově závislým, osobám trpícím

domácím násilím, jakož i pomoc při péči o děti, mládež a rodiny v jejich volném čase,

- b) pomoc při přírodních, ekologických nebo humanitárních katastrofách, při ochraně a zlepšování životního prostředí, při péči o zachování kulturního dědictví, při pořádání kulturních nebo sbírkových charitativních akcí pro osoby uvedené v písmenu a), nebo*
- c) pomoc při uskutečňování rozvojových programů a v rámci operací, projektů a programů mezinárodních organizací a institucí, včetně mezinárodních nevládních organizací.*

(2) Za dobrovolnickou službu uvedenou v odstavci 1 se nepovažuje činnost týkající se uspokojování osobních zájmů, anebo je-li vykonávána v rámci podnikatelské nebo jiné výdělečné činnosti anebo v pracovněprávním vztahu, služebním poměru nebo členském poměru.

(3) Dobrovolnická služba je podle své povahy krátkodobá nebo, je-li vykonávána po dobu delší než 3 měsíce, dlouhodobá.“

Zde je nutné si uvědomit, že zákon hovoří o dobrovolnické službě, která je registrovaná a strukturovaná. Celá práce ale pojednává o dobrovolnictví jako takovém. Přesto tato norma překládá parametry, které by mělo dobrovolnictví splňovat.

C. Rochester, et al. (2010) rozlišuje tři základní typy dobrovolnictví, které jsou označovány jako dobrovolnická paradigmatata.

- **dominantní** (neziskové, vertikální) **paradigma** - zastoupeno v hojném počtu v USA a Velké Británii; motivace k dobrovolnictví se zde chápe jako jev, který vychází z altruismu; lidé jsou dobrovolníky, protože chtějí pomoci ostatním, kteří jsou v horší situaci než oni sami; dobrovolnictví často poskytují neziskové organizace, které dobrovolníky vybírají a školí, dobrovolnictví je zde pojímáno formálně a profesionálně,
- **paradigma občanské společnosti** (horizontální paradigma) – většina evropských zemí; motivováno altruisticky; dobrovolnictví nejčastěji v oblasti péče a málo uplatňováno v oblasti svépomocných skupin a společenských kampaní; dobrovolníci chápáni jako členové asociací; role dobrovolníků se utváří pomocí jejich zkušeností a osobního růstu,
- **volnočasové paradigma** – motivováno především vnitřními pohnutkami, které souvisí s nadšením; snaha uplatnit kvality své osobnosti; nejčastěji

v oblasti sportu, kultury, umění a rekreace; různé role dobrovolníků – účastníci, účinkující, pozorovatelé.

V České republice více převládalo druhé a třetí paradigma. Ale díky legislativnímu ukotvení a jakési profesionalizaci dobrovolnictví, se dostává více do popředí první paradigma, protože vznikají registrované dobrovolnické organizace, jež vybírají a školí dobrovolníky a po té je rozesílají do vybraných institucí.

Dobrovolnictví je všeobecně chápáno jako altruistická aktivita, kde jedinec nebo skupina osob poskytuje služby bez nároku na finanční odměnu, aby pomohl druhé osobě, skupině nebo organizaci (Wilson, 2000).

Pojem dobrovolnictví ale neříká nic o dobrovolníkovi. Zatím se definovalo, že dobrovolník dělá dobrovolnou činnost bez nároku na finanční odměnu.

„Dobrovolník je člověk, který ze své vlastní vůle a ve svém volném čase bez nároku na odměnu pomáhá lidem kolem sebe a zapojuje se do veřejně prospěšných aktivit“ (Hestia, 2017).

Tošner, & Sozanská (2002, 35) definuje dobrovolníka jako člověka, který *„bez nároku na finanční odměnu poskytuje svůj čas, svoji energii, vědomosti a dovednosti ve prospěch ostatních lidí ve společnosti.“*

Tyto definice trošku obohatily původní tvrzení, ale stále neodhalily bližší pohled na dobrovolníka. Matoušek (2003) přidává další úhel pohledu na dobrovolníka a popisuje, kdo se nejčastěji stává dobrovolníkem:

- studenti, kteří studují zejména pomáhající profese. Dobrovolnictví mohou brát jako první praktické zkušenosti,
- nezaměstnaní lidé, již chtějí být užiteční pro společnost,
- ženy pečující o rodinu a děti, které ještě nechtějí nastoupit do práce a chtějí se společensky angažovat,
- lidé, kteří jsou v důchodu a chtějí využít svůj čas efektivněji,
- lidé, kteří vnímají svou práci jako stereotypní a nejsou při ní v kontaktu s jinými lidmi.

I odborná literatura souhlasí s tím, že se jedná o práci z dobré vůle bez nároku na finanční odměnu. Avšak nikde se nepíše o tom, že dobrovolnictví má určitě velký přínos. Např. se člověk může seberealizovat, získávat životní zkušenosti, získávat profesní znalosti a praxi, ale také se může vzdělávat nebo se cítit potřebným. Tato témata nebyla

zmíněna v definicích výše a přitom jsou pro správné fungování dobrovolnictví velmi důležitá, protože ovlivňují dobrovolníkovu vnitřní motivaci.

1.2 Historie dobrovolnictví

Kam až sahá historie dobrovolnictví? Na to neexistuje jednoduchá odpověď. Nejčastěji se mluví o tzv. organizované dobročinnosti, která se začala objevovat v období raného středověku. V tomto období je na vzestupu křesťanská víra, která hlásá lásku k bližnímu svému. Byly zakládány církevní řády a náboženská bratrstva, která se věnovala i charitativní činnosti. Při mnohých klášterech vznikaly špitály a útulky (Tošner, & Sozanská, 2002).

V Holandsku je velmi silný smysl pro vzájemnou pomoc a solidaritu. Ze začátku v oblasti dobrovolnictví vyvíjely činnost církevní spolky, jak to již z tradice vyplývá, ale později tyto spolky nahradila státní péče. Avšak pro mnohé osoby nebyla státní péče dostačující, a proto začaly vznikat vlastní programy. Jednalo se např. o pomoc lidem bez domova nebo lidem s HIV. A tyto programy byly finančně podporovány vládou. Postupně byly sepsány normy, které sjednocovaly fungování takovýchto spolků a momentálně mohou spolky fungovat především v komunitním plánování (Tošner, & Sozanská, 2002).

Ve Velké Británii je dobrovolnictví dlouhodobě zakotveno. I zde dobrovolnictví dostalo oficiální ráz až v průběhu dvacátého století. V 70. letech 20. století bylo založeno Dobrovolnické centrum. Dobrovolnictví jsou nakloněni jak občané, tak i vláda, která se snaží podporovat dobrovolnickou činnost různými iniciativami a snaží se propagovat model dobrovolnictví mezi dětmi a mládež. Dále jsou zde národní dobrovolnická centra a na vládní úrovni působí Active Community Unit, což je organizace koordinující státní politiku dobrovolnictví. Ze statistik vyplývá, že až 48 % dospělé populace se zde podílí na dobrovolnické činnosti (Tošner, & Sozanská, 2002; Zášková, & Mičák, 2009).

Amerika nebyla tolik poznamenána politickým děním v průběhu 20. století, a proto je v dobrovolnických aktivitách dál. Kromě různých spolků a církevních aktivit jsou velkou dobrovolnou silou i občané, kteří cítí potřebu a povinnost pomáhat druhým. Občanské iniciativy lze spatřit již od počátků prvních osad v Americe. Mezi jednotlivé činnosti patří například charitativní a osvětová činnost. Od roku 1970 vzniklo v Americe více než pět set dobrovolnických center, jež chtějí propagovat a podporovat

dobrovolnickou činnost, realizovat programy, pořádat semináře a školení a další (Tošner, & Sozanská, 2002).

Pokud mluvíme o vývoji dobrovolnické činnosti, tak nelze nezmínit i vývoj na mezinárodní úrovni. Významnou podporu dobrovolnictví na mezinárodní úrovni iniciovala Organizace spojených národů (OSN), která rezolucí Valného shromáždění OSN č. 52/17 ze dne 18. ledna 1998, jejímž spoluautorem je i Česká republika, vyhlásila rok 2001 Mezinárodním rokem dobrovolníků. Z této rezoluce vyplývá kromě jiného ocenění významu dobrovolnictví pro rozvoj společnosti a výzva pro členské státy OSN ke zlepšení právních a organizačních podmínek pro výkon dobrovolnické služby (Brzobohatá, 2011).

1.3 Historie dobrovolnictví v ČR

Počátky dobrovolnictví v dnešním pojetí můžeme sledovat od 30. let 19. století, kdy dochází k výraznému rozvoji organizované vlastenecké aktivity a vzniká velké množství spolků, nadací a občanských asociací. Se vznikem Československa začaly vznikat organizace nejrůznějšího druhu - někdy se o tomto období hovoří jako o „zlatém věku“ neziskového sektoru. Další vývoj těchto organizací ale narušila 2. světová válka. Po válce s nástupem totalitního režimu musely být všechny organizace sdruženy v tzv. Národní frontě. Veškerý majetek nadací a spolků byl státem zabaven. Došlo ke zrušení všech církevních, charitativních a sociálních organizací. Kolektivní dobročinnost však byla promyšleně využita pro cíle nově budované socialistické společnosti. Povinná práce zdarma byla běžná ve všech organizacích, včetně samotné KSČ, a její výčet či potvrzení o ní bylo součástí nejrůznějších posudků a doporučení. To zanechalo v lidech nechuť k jakékoliv dobrovolné činnosti (Brzobohatá, 2011).

Po roce 1989 prošla česká společnost obdobím hledání vlastní identity. Základním tématem se na počátku stala myšlenka občanské společnosti založené na spolupráci a vzájemné solidaritě plnoprávných a svobodných občanů. A jako jedna ze základních byla znovuobjevena přirozená lidská potřeba pomáhat ostatním a zajímat se o svět okolo. Došlo k nebyvalému rozvoji neziskového sektoru. Vznikly tisíce nových neziskových organizací, které stavějí svoji činnost na nadšení pro věc a na pomoci dobrovolníků. Vývoj do roku 1989 odpovídá evropskému - komunitnímu - modelu dobrovolnictví, kde je dobrovolná činnost motivována společnými zájmy. Dobrovolníci se setkávají v přirozeném

společenství, jako jsou církevní, sportovní a jiné dobrovolné organizace (Brzobohatá, 2011; Hestia 1, 2017).

Po roce 1989 vzniká i Hestia, což je Centrum pro dobrovolnictví. Počátky organizace sahají k roku 1993. Cílem organizace bylo rehabilitovat občanskou společnost prostřednictvím rozvoje, šíření a propagace dobrovolnictví. Mimo jiné aktivity se podařilo v roce 1998 realizovat první samostatný dobrovolnický program pro nemocnice s účastí Baťovy nemocnice ve Zlíně a nemocnice sv. Karla Boromejského v Praze. Hned o rok později se Hestia rozrůstá o Národní dobrovolnické centrum a zároveň se spouští program „Dobrovolníci v nemocnicích“ ve Fakultní nemocnici Motol. Hestia se rozrůstá ještě o Metodické a vzdělávací centrum a podaří se jí vytvořit online databázi dobrovolnických příležitostí v rámci platformy Dobrovolník.cz (Hestia 1, 2017).

1.4 Aktuální trendy dobrovolnictví v ČR a v Evropě

V posledních letech nabývá dobrovolnictví v ČR většího významu. Důkazem toho je nový zákon o dobrovolnické službě z roku 2002 a tím i zřízení nové profese koordinátor dobrovolníků. Velký posun je ve vnímání dobrovolníka jako takového. Dříve byli dobrovolníci vnímáni jako masa lidí, která někam přijede pomoci – jako např. sběr chmelu, úklid obce atd. V dnešní době jsou dobrovolníci orientováni spíše individuálně a vyžadují značnou míru nezávislosti a svobody ve výkonu svých rolí. Ochota zapojovat se do dobrovolných aktivit je spojená s oblastí jejich zájmu a potřeb. Při hledání seberealizace požadují dobrovolníci svobodu výběru v tom, co budou dělat. Také preferují jasně definovaný soubor úkolů, které relativně rychle vedou k hmatatelným výsledkům. Z toho plyne, že se nechtějí vázat na organizaci, pro niž pracují, a jejich dobrovolnické aktivity jsou spíše příležitostné než pravidelné. V ČR je tento trend okrajovým fenoménem, ale už dnes si lze všimnout toho, že organizace pracující s dobrovolníky musí stále více vycházet vstříc jejich individuálním požadavkům a nárokům. S nástupem mladé generace bude trend individuálního přístupu více prostupovat i v organizacích v ČR (Frič, 2011).

Současný trend, nejen v dobrovolnictví, je „návrat ke komunitě“. V brzké budoucnosti bude stoupat význam komunitního dobrovolnictví. Zatímco se profesionalizované dobrovolnictví v oblasti sociální práce zaměřuje na klienty a ne tolik na komunitu. Lze předpokládat, že takové dobrovolnictví nebude atraktivní pro dobrovolníky, kteří budou dávat přednost dobrovolné práci v komunitě (Frič, 2011).

Aktuálně se rozšiřuje i oblast zájmu v dobrovolnictví. Dříve bylo dobrovolnictví chápáno spíše jako pomoc lidem, kteří jsou v nějaké nouzi. Ale předmětem zájmu se stávají stále častěji sport, kultura, obnova a údržba památek, životní prostředí a ekologie. Vcelku novým fenoménem je možnost čerpat finanční prostředky. Dobrovolnické organizace spadají do působnosti Ministerstva vnitra ČR, a pokud se dobrovolnická organizace rozhodne, že chce čerpat finance, je nutné si daný dobrovolnický program akreditovat a následně žádat o finanční příspěvek. Ten ale není závratný, protože Ministerstvo vnitra ČR nedisponuje vysokým rozpočtem na tyto aktivity (Trutnovská, 2016).

Počet dobrovolníků v různých oblastech a organizacích dosahuje téměř dvou milionů osob, což je 29 % naší populace starší 14-ti let. Česko se v dobrovolnické aktivitě řadí na osmé místo v EU. Dobrovolníci v ČR působí v mnoha resortech – nejvíce zastoupené jsou zdravotnictví, sociální služby, kultura, sport, ochrana životního prostředí, vzdělávání, práce s dětmi a další (Hestia 2, 2017).

Kapitola pojednávála obecně o dobrovolnictví. Zaměřila se na definici pojmu dobrovolnictví a dobrovolník, historii dobrovolnictví ve světě a v ČR a nakonec na aktuální trendy v dobrovolnictví. Následuje kapitola, která se zabývá psychiatrickými zařízeními a rolí dobrovolníka v nich.

2 Psychiatrická zařízení a role dobrovolníka v nich

Druhá kapitola se zaměřuje na oblast psychiatrických nemocnic a psychiatrických oddělení v nemocnicích. Pro dobrovolníka může být toto prostředí neznámé, protože se ocitá ve sféře zdravotnictví, kde stále přetrvávají různé stereotypy. V další části je popisována role dobrovolníka v psychiatrických zařízeních.

2.1 Psychiatrické nemocnice a psychiatrická oddělení v nemocnicích

Na začátek je nutné si sjednotit terminologii. Pro účely této práce se autorka rozhodla využívat termín „psychiatrická zařízení“, pod kterým má na mysli psychiatrické nemocnice a psychiatrická oddělení v nemocnicích. Tradičně bývá psychiatrická péče rozdělena do dvou hlavních skupin – péče ambulantní a péče lůžková. Práce se zajímá především o péči lůžkovou, protože zde působí více dobrovolníků než v ambulantní péči. V České republice aktuálně působí 18 psychiatrických nemocnic pro dospělé a 3 psychiatrické nemocnice pro děti. V následující tabulce je uveden přehled psychiatrických nemocnic s počtem lůžkových oddělení a počtem lůžek.

Tabulka 1: Seznam psychiatrických nemocnic v ČR

Název nemocnice	Kraj	Počet lůžkových odd.	Počet lůžek
PN Bohnice	Hl. město Praha	31	1300
PN Kosmonosy	Středočeský	15	600
PN Červený Dvůr	Jihočeský	4	103
PN Lnáře	Jihočeský	2	70
PN „U Honzíčka“	Jihočeský	4	111
PN v Dobřanech	Plzeňský	31	1200
PN Horní Beřkovice	Ústecký	20	500
PN Petrohrad	Ústecký	5	150
PN Havlíčkův Brod	Vysočina	23	710
PN Jihlava	Vysočina	18	758
PATEB	Vysočina	2	60
PN Brno	Jihomoravský	22	800
PN Mar. Oranžské	Olomoucký	6	150
PN Šternberk	Olomoucký	18	520
PN v Kroměříži	Zlínský	29	940
PN v Opavě	Moravskoslezský	32	863
Dětská PN Opařany	Jihočeský	3	110
Dětská PN Louny	Ústecký	2	50
Dětská PN Velká Bíteš	Vysočina	2	50

Pozn. Informace jsou získány z Ústavu zdravotnických informací a statistiky ČR (ÚZIS, 2016).

Psychiatrické nemocnice jsou rozděleny do mnoha oddělení. Každé oddělení má blíže specifikováno, pro koho je určeno. Oddělení se dělí:

- *dle pohlaví* – ženské, mužské, koedukované,
- *dle svobody pohybu pacientů* – uzavřené, polootevřené, otevřené,
- *dle věku pacientů* – dětské (3-16 let), dospělé (16-64 let) a gerontologické (65 let a výš),
- *dle diagnózy* – těchto je velké množství, např. akutní psychózy a stavy neklidu; deprese, stavy po sebevražedných pokusech a akutní psychózy bez neklidu; doléčování pacientů s psychózami, neurózy, situační porucha a patologické hráčství; lehčí demence bez suicidálních tendencí, chronické stavy psychóz, oligofrenie bez projevů agrese a poruch chování; syndrom závislosti na alkoholu atd. (Hanel, et al., 1999).

Psychiatrické nemocnice, přestože jsou velké, nemohou poskytnout všem osobám s duševním onemocněním péči. Proto existují i různá psychiatrická oddělení a oddělení klinické psychologie v rámci velkých nemocnic. Níže je přiložen seznam lůžkových psychiatrických oddělení a pracovišť v nemocnicích (Tab. 2).

Tabulka 2: Seznam lůžkových psychiatrických oddělení a pracovišť v nemocnicích (N)

Název zdravotnického zařízení	Kraj	Oddělení/pracoviště
N Milosrdných s. sv. K. Bor.	Hl. m. Praha	dět. a dor. psych., náv. nemoci
VFN Psychiatrická klinika	Hl. m. Praha	psychiatrie
VFN Oddělení pro léčbu	Hl. m. Praha	AT - návykové nemoci
Fakultní Thomayerova N	Hl. m. Praha	dětská a dorostová psychiatrie
Fakultní N v Motole	Hl. m. Praha	dětská a dorostová psychiatrie
Fakultní N v Motole	Hl. m. Praha	oddělení klinické psychologie
Ústřední vojenská N Praha	Hl. m. Praha	odd. psychologie, odd. psychiatrie
N na Bulovce	Hl. m. Praha	oddělení klinické psychologie
N na Homolce	Hl. m. Praha	oddělení klinické psychologie
Psychiatrické centrum Praha	Hl. m. Praha	psychiatrie
N České Budějovice.	Jihočeský	psychiatrické oddělení
N Tábor	Jihočeský	psychiatrické oddělení
FN Plzeň - Lochotín	Plzeňský	psychiatrie
Klatovská N	Plzeňský	psychiatrické oddělení
N Ostrov	Karlovarský	psychiatrické a
Masarykova N Ústí nad Labem	Ústecký	psychiatrické oddělení
N Most	Ústecký	psychiatrické oddělení
Krajská N Liberec	Liberecký	psychiatrické oddělení
Fakultní N Hradec Králové	Královéhradecký	psychiatrie

Oblastní N Náchod.	Královéhradecký	psychiatrické oddělení
Oblastní N Jičín	Královéhradecký	psychiatrické oddělení
Pardubická krajská N	Pardubický	psychiatrické oddělení
Svitavská N	Pardubický	psychiatrické a
N Znojmo	Jihomoravský	psychiatrické oddělení
VS ČR Vaz. Věz. Brno – N	Jihomoravský	psychiatrické oddělení
Vojenská N Brno	Jihomoravský	psychiatrické oddělení
Fakultní N u sv. Anny v Brně	Jihomoravský	oddělení klinické psychologie
Fakultní N Brno	Jihomoravský	odd. klin. psych., psychiatrie - JIP
Fakultní N Olomouc	Olomoucký	psychiatrie
Vojenská N Olomouc	Olomoucký	psychiatrie, návykové nemoci
Fakultní N Ostrava	Moravskoslezský	psychiatrie
N s poliklinikou Havířov	Moravskoslezský	psychiatrické oddělení
CNS-Centrum Třinec	Moravskoslezský	psychiatrie

Pozn. Informace jsou získány z Ústavu zdravotnických informací a statistiky ČR (ÚZIS, 2016).

2.2 Role dobrovolníka v psychiatrických zařízeních

Než se tato kapitola začne věnovat konkrétně roli dobrovolníka v psychiatrických zařízeních, zaměří svou pozornost na roli dobrovolníka v jakékoliv organizaci obecně. Když se člověk rozhodne, že chce pomáhat druhým a chce to dělat dobrovolně, nabývá nové role dobrovolníka. Ne vždy je jednoduché na sebe tuto roli převzít. Tošner (2005, 33) doporučuje zodpovědět tyto otázky: „*Proč se chci stát dobrovolníkem a co od této činnosti očekávám? Kolik času mohu dobrovolné činnosti věnovat? Chci se účastnit dlouhodobých, krátkodobých nebo jednorázových činností? Mám nějaké speciální dovednosti, schopnosti nebo zkušenosti, které bych při své dobrovolné pomoci mohl/a využít? Jaká oblast dobrovolnické činnosti mě zajímá, práce v týmu či samostatná práce, manuální činnost či administrativní výpomoc, atd.*“

Tošner, & Sozanská (2002, 71) uvádí, že „*vstup dobrovolníka do organizace představuje systémovou změnu, ale především otevření se organizace okolnímu světu. Tato změna nemusí být žádoucí a přijatelná pro všechny, kdo se v organizaci pohybují.*“ Role a struktura dobrovolnictví záleží na mnoha aspektech. Jednak se struktura dobrovolnictví odvíjí od toho, kdo vstupuje do role dobrovolníka. Nejčastěji to bývají studenti, nezaměstnaní, senioři a další. Svou roli hraje také velikost a zaměření organizace. Avšak při výkonu dobrovolnické činnosti Tošner (2005) definoval určité obecné povinnosti, které by měl dobrovolník dodržovat. Dobrovolník by měl:

- být spolehlivý,
- plnit úkoly, ke kterým se zavázal,

- dbát na svoji bezpečnost i bezpečnost ostatních,
- zachovávat mlčenlivost,
- nezneužívat projevenou důvěru,
- znát a brát na vědomí své limity,
- požádat o pomoc, pokud ji potřebuje,
- souhlasit a ztotožňovat se s posláním organizace, pro kterou činnost vykonává.

A jak je to tedy s rolí dobrovolníka v psychiatrických zařízeních? Na jedné straně je samotná dobrovolnická práce s lidmi s duševním onemocněním psychicky náročná. Někdy může být velmi obtížné vést s pacientem smysluplný rozhovor déle jak 10 minut. Na straně druhé stojí prostředí, ve kterém je činnost vykonávána. Většina budov psychiatrických nemocnic byla postavena již v 19. nebo na začátku 20. století a atmosféra uvnitř budov je velmi zvláštní. A dalším aspektem, který také působí na roli dobrovolníka je personál psychiatrických nemocnic. Jedná se o zdravotnický personál, který musí dodržovat etická pravidla při styku s nemocným a má na sobě velkou zodpovědnost, co se léčby týče. Může se stát, že tito lidé nebudou úplně otevření k tomu, aby se dobrovolník stal součástí jejich týmu. A také je tu určitá tradice, že lidé bývali zavíráni „do blázince“, které byly uzavřené, často dostatečně oplocené. Přestože je to již několik desítek let jinak, zbavit se tohoto stereotypu je velmi obtížné. Ve společnosti stále přetrvává jistá stigmatizace lidí s duševním onemocněním a lidé z nich mají strach. Vždyť sám mediální obraz vytváří z osob s duševním onemocněním pouze vrahy a násilníky.

Dobrovolník má většinou možnost si vybrat, kterou činnost by vykonával nejraději. Na výběr bývá skupinové dobrovolnictví (např. písničky pro pacienty) nebo individuální dobrovolnictví, kde je nejčastějším příkladem individuální setkávání s jedním či dvěma pacienty v pravidelných intervalech jedenkrát za týden či jedenkrát za dva týdny. Ale tím, že není formálně ukotveno, jak by mělo dobrovolnictví v psychiatrických zařízeních vypadat, může pracovat i tým dobrovolníků se skupinou pacientů (PNKM, 2017; SPOLU, 2017).

Kapitola se zabývala bližší specifikací psychiatrických zařízení a rolí dobrovolníka v nich. V následující kapitole se práce věnuje charakterizaci dobrovolníka jako člověka, zaměřuje se na definování termínů, které jsou struktura osobnosti, temperament, charakter, emoce, motivace a stres.

3 Charakteristika dobrovolníka jako člověka

Kapitola se pokusí popsat nejdůležitější složky osobnosti a také fenomény, se kterými se dobrovolník při své činnosti setkává. Autorka vybírá motivaci, emoce a stres. Podkapitola motivace se zabývá základní teorií, jak motivace a motivy fungují. Pomůže to osvětlit otázku, proč dobrovolník vstupuje do dobrovolné činnosti. Emoce jsou stále přítomné a pomohou dokreslit dobrovolníka jako člověka. A dále určitou roli hraje i stres. Autorka se zaměřuje na stres, protože z vlastní zkušenosti a ze zkušeností jejích kolegů ví, že dobrovolník se setkává i se stresem. Stres mohou vyvolávat určité pochybnosti o sobě samém, časová stísněnost, nepříjemné prostředí pro dobrovolnou činnost, dokonce i pacienti, za kterými dobrovolník dochází a další.

Člověk je z globálního pohledu v celé jeho celistvosti bio-psycho-sociálně-spirituální bytost. Jedná se o komplexní/celostní/holistický/bio-psycho-sociálně-spirituální přístup. Zahrnuje oblast:

- *tělesnou* = somatickou - hmotný organismus,
- *psychickou* = duševní - prožívání, cítění, emoce, racionalitu aj.,
- *vztahovou* = sociální - vztahy, do kterých člověk je nebo byl zapojen,
- *přesahovou* = transcendentální neboli duchovní či spirituální, která obrací zájem k otázkám ducha, smyslu, existence apod. (Orel, 2012).

Avšak člověk vždy existuje v nějakém čase a prostoru, proto by tento model měl být obohacený o další rozměr či rozměry na bio-psycho-sociálně-spirituálně-časoprostorový přístup. Zjednodušeně lze říci, že pěti-složková dimenze se zakládá na tom, že všechno se vším souvisí. Dojde-li k porušení jedné, byť sebemenší části, odrazí se to i ve fungování celého systému (Orel, 2012; Jankovský, et al., 2005; Novosad, & Novosadová, 2000).

Celostní přístup je velmi zajímavý a poměrně aktuální. Avšak při bližším zkoumání se jeví spíše jako teoretický a v praxi velmi složitě aplikovatelný. Jak může někdo druhý zjistit přesahovou rovinu člověka? Cožpak některé vlastnosti člověka nejsou trvalé? Autorka se v této práci spíše přiklání k psychologii osobnosti, která se zabývá různými složkami osobnosti, a obecnou psychologií, která dokreslí některé poznatky o lidské duši. Samozřejmě je potřeba určitý přesah do jiných podoborů psychologie, jako je např. sociální psychologie, obecná psychologie a další.

3.1 Struktura osobnosti

Co je vlastně osobnost? Pojem osobnost se v běžné mluvě používá jako např. známá osobnost, silná osobnost apod. Tato ustálená spojení představují osobnost jako soubor nejvíce se vyskytujících vlastností člověka. Avšak v psychologickém pojetí představuje osobnost a její projevy komplikovanou problematiku. Blatný, & Plhánková (2003) označují osobnost jako soustavu psychických vlastností a obsahů duševního života, a to v daném okamžiku i průběhu času. Praško (2003) definuje osobnost jako individuální soubor psychických a fyzických vlastností jedince, které se utvářejí v průběhu vývoje a projevují se v sociálních vztazích.

U osobnosti je možné popsat všeobecné znaky:

- *jedinečnost* – osobnost člověka je jedinečná a tato jedinečnost ji odlišuje od ostatních osobností,
- *souhrnnost a jednota* – osobnost je souhrnem psychologických prvků, které spolu tvoří neoddělitelnou jednotu,
- *relativní stálost* – osobnost je relativně stálá, tato stálost umožňuje předpovídat reakce daného jedince v určité situaci,
- *přizpůsobení a vývoj* – osobnost udává způsob, jakým se jedinec vyrovnává se změnami ve svém okolí i v sobě samém (Bedrnová, & Nový, 2002).

V psychologii osobnosti se používá termín struktura osobnosti, který vyjadřuje vnitřní uspořádání osobnosti, to znamená skladbu jejích prvků, dispozic, které jsou chápány jako funkční elementy, resp. jako elementy funkcí různých kategorií (výkonu, motivace, hodnocení, formální reaktivity atd.). Mezi formální reaktivity patří schopnosti, motivy, postoje, temperament atd. (Nakonečný, 1995). Struktura osobnosti je tvořena vrozenými i získanými vlastnostmi a tato struktura je pro daného člověka charakteristická. V průběhu individuálního vývoje se rozšiřují vrozené dispozice - temperament - a rozšiřují se vlastnostmi získanými - charakter (Praško, 2003).

Za základní prvek struktury osobnosti je považován rys osobnosti. Rysem osobnosti se rozumí konzistentní, perzistentní a stabilní charakteristika osobnosti. Někteří odborníci (Wollman) považují rysy za vrozené nebo získané. Výzkum rysů byl oblíbený v průběhu 20. století, kdy se odborníci snažili popsat osobnost pomocí počtu, podstaty a organizace osobnostních rysů. Nejoblíbenější metodou pro výzkum rysů osobnosti se jeví faktorová

analýza, která měla své příznivce (Guillford, Cattell), ale i odpůrce (Allport, Odbert). Pomocí faktorové analýzy se věda snaží popsat osobnost pomocí několika faktorů. Cattell ze začátku zúžil široký výběr osobnostních charakteristik na 12 faktorů. Později se psychologové shodli, že pro popis osobnosti stačí 5 faktorů: extraverteze, neuroticismus, svědomitost, přívětivost a otevřenost novým zkušenostem (Blatný, et al., 2010).

Temperament a charakter

Temperament a charakter jsou v běžné řeči chápány trošku odlišně než v psychologii. Temperament se nejvíce užívá v adjektivu temperamentní a charakter zase ve smyslu „to je ale charakter“ – což se dá chápat jako pozitivní ocenění něčí osobnosti. V psychologii je temperament považován za základní vlastnost lidského duševního života, která se projevuje různým způsobem už u novorozence – např. vzrušivost. Vzrušivost je dispozice, jež určuje formální vlastnosti reagování, jako je jeho síla a trvání a další. Jedná se o formální vlastnosti osobnostní dynamiky, která se projevuje např. intenzitou pohybů, jejich tempem, ale i hloubkou prožívání a dalšími znaky (Nakonečný, 1995).

Pojem temperament označuje v současné psychologii ty psychologické charakteristiky člověka, které jsou vrozené (dědičné). Týkají se formální stránky chování a prožívání, tzn. stránky stylistické, průběhové a dynamické (Blatný, & Plháková, 2003). Termín temperament v psychologii označuje celou skupinu temperamentových kvalit, tedy vlastností ve smyslu individuálních rozdílů. Mezi tyto vlastnosti jsou zahrnovány citové ladění osobnosti – převládající nálada; způsob citové a volní vzrušivosti, reaktivity a aktivity; barvivost, živost prožitků a někdy i jejich vnějších projevů. Předpokládá se, že temperament představuje psychické vlastnosti relativně trvalé, dané tělesnými vlastnostmi, konstitucí, jež je převážně vrozená. Temperament se projeví již v dětství a zůstává poměrně stálý (Říčan, 2010).

Pojem temperament se poměrně těžko definuje. Někteří odborníci (např. G. Allport) považují temperament spíše za emocionální charakteristiku osobnosti. Jiní odborníci (např. Buss a Plomin) se domnívají, že temperament znamená formální či stylistické aspekty chování jako celku. Také jsou vnímány rozdíly v obsahovém vymezení – zda je temperament vztahován spíše ke genotypickému základu osobnosti, nebo k jejímu fenomenologickému obrazu (Blatný, & Plháková, 2003).

Výše byl snad dostatečně definován termín temperament, ale ten mnoho o osobnosti neřekne. Již v Antickém Řecku byly vymyšleny nejrůznější teorie, jak by se

mohli lidé rozdělit dle podobných typů temperamentu. Dříve se přikládá význam tělním tekutinám, stavbě těla, tvaru lebky a dalším (Blatný, & Plháková, 2003).

Charakter vyjadřuje obsahové charakteristiky osobnosti. Jedná se o soubor osobnostně příznačných vlastností, které vtiskují originalitu činnosti jedince, jeho chování a prožívání. Bedrnová, & Nový (2002) považují charakter za relativně stálé duševní vlastnosti jedince, které se projevují v jeho vztazích k okolí a k sobě samému. Charakter se nejvíce projevuje ve vztahu jedince k druhým lidem – např. obětavostí, upřímností, neochotou a jině; ve vztahu k vlastní aktivitě – např. pracovitost, svědomitost, lenost; ve vztahu ke společnosti a světu – např. mravnost, humanismus, nacionalismus a ve vztahu k sobě samému - sebeúcta, pýcha, skromnost (Pružinská, 2005).

3.2 Motivace osobnosti

V souvislosti s dobrovolníky je zajímavé přemýšlet nad tím, co je k dobrovolnictví táhne, jaká je jejich motivační síla. Pojem motivace pochází z latinského slovesa *movere*, které znamená hýbat. Motivace je souhrnné označení pro motivy a jejich působení. Pro slovo motiv existuje výstižný český ekvivalent „pohnutka“. Plháková (2003, 319) definuje motivaci jako „*souhrn všech intrapsychických dynamických sil neboli motivů, které zpravidla aktivizují a organizují chování i prožívání s cílem změnit existující neuspokojivou situaci nebo dosáhnout něčeho pozitivního.*“ Avšak v psychologii je velmi těžké zjistit všechny lidské motivy, protože se všelijak propojují a kombinují. Určité jednání často slouží více motivům najednou, takže je vícenásobně determinován. Pro motivy je také typické vytváření odvozených motivů, které mohou tvořit celé řetězce. Motivaci lze vyložit jako proces, jenž vede ke zvýšení nebo snížení aktivity. Motiv zase určuje a podněcuje chování jedince. Toto chování je zaměřené na uspokojení jedincovy potřeby. V psychologii ale existuje klíčová oblast, která se v oblasti motivů zkoumá, a to je analýza konfliktu motivů. Konflikt motivů se odráží v prožívání a jednání jedince (Říčan, 2010; Plháková, 2003; Hartl, & Hartlová, 2000).

Dle Nakonečného (2004) pojem motivace vyjadřuje psychologický důvod chování (jeho psychologickou příčinu). Motivace se projevuje se třemi znaky chování – jeho zaměřením, intenzitou a trváním. Motivace může být silná, ale příslušné chování není spuštěno, protože:

- subjekt odhaduje, že cíl je nedosažitelný,

- cíl není dostatečně hodnotný,
- hrozí negativní důsledky za určité chování.

Motivace se dělí na vnitřní a vnější. Pro vnitřní motivaci je typické, že cílem dobrovolníka se stává samotná dobrovolnická činnost a přináší mu určité uspokojení. Vnější motivace je připisována nějakému impulsu, přicházejícího z vnějšího sociálního okolí, např. dobrovolnická činnost při živelných katastrofách (Frič, & Pospíšilová, 2010).

Lidské motivy se rozdělují do čtyř velkých skupin:

- *sebezáchovné motivy* – mají daný biologický základ,
- *stimulační motivy* – k těmto motivům patří potřeba optimální úrovně aktivity a variabilních vnějších podnětů,
- *sociální motivy* – regulují a ovlivňují mezilidské vztahy,
- *individuální psychické motivy* – do této skupiny patří hledání životního smyslu, obrana sebepojetí, potřeba svobodně se rozhodovat a jednat (Plháková, 2003).

3.3 Emoce a osobnost

Termín emoce pochází z latinského slova *emovere*, jež se překládá jako aktivovat, dát do pohybu. Emoce nejčastěji vznikají v sociálním kontextu, vyplývají z interakce s druhými lidmi. První emoce tedy ve většině případů vznikají v prostředí primární rodiny, kde je dítě vystavováno různým situacím, které vyvolávají emoci. Emoce jsou jednou z cest k přizpůsobení se vnitřnímu i vnějšímu prostředí. Emoce slouží adaptaci, vyrovnání napětí a odstranění nepříjemných pocitů, jež vznikají různými změnami vnějšího světa nebo lidského organismu. Emoce vznikají následkem působení určitých událostí. Buď se může člověk přizpůsobit dané situaci, v tomto případě pociťuje kladné emoce, jako jsou příjemnost a spokojenost. Může se stát, že se přizpůsobení nezdaří, po té následují nepříjemné a frustrující pocity (Cakirpaloglu, 2013).

Emoce se vyvíjely v jednotě s vnitřními fyziologickými změnami a s chováním, protože základní reakcí na nějaký silný podnět byly většinou pohyby – útok nebo útek. Mezi zdroje emocí jsou považovány jednak vnitřní stav organismu a myslí subjektu, a vnější situace. Emoce jsou komplexní reakce na významné situace, které zahrnují evaluaci významnosti situace a přípravu pohybové reakce na takovou situaci a je v nich prožíván i vnitřní psychofyzický stav jedince. Přestože jsou emoce spíše reakce

na subjektivně významné situace, existují i tzv. vrozené emoce, které jsou reakcí obecně na životně významné situace, jako jsou radost, smutek, starost, hněv, strach a hnus (Nakonečný, 2004).

Dle Plhákové (2003) se emoce skládají ze tří vzájemně propojených složek:

- *subjektivní fenomenologická komponenta* – pro emoce je jedinečné to, že nesou pozitivně či negativně zabarvenou pocitovou složku. Emocionální prožitky se označují jako city (respektive pocity).
- *výrazové (expresivní) chování* - je bezděčným, mimovolným projevem emocí. Nejčetnějším projevem jsou mimické pohyby v obličeji.
- *tělesná složka* – představuje fyziologické změny, které jsou vyvolány vzrušením autonomního nervového systému a hormonální produkcí.

Centrum pro emoční prožívání se nachází v amygdale. Amygdala prozkoumává informace ze smyslových orgánů a srovnává je s minulou zkušeností, s paměťovými stopami a instinkty. Pokud situaci vyhodnotí jako nebezpečnou, rychle reaguje aktivací mozku a spuštěním stresové reakce. Každá emoce má vlastně tělesný doprovod, který je variabilní u každého člověka (Goleman, 1997).

3.4 Stres a osobnost

Anglické slovo „stress“ znamená v překladu „zátěž“. Tento termín má kořeny v latinském výrazu „stringo, stringere nebo strictum“, jenž se překládá jako utahovat, stahovat – smyčku kolem krku. Slovo stres je užívané v běžné mluvě. V širším pojetí znamená psychická zátěž psychofyziologické změny, které jsou vyvolané situacemi, jimž se nelze přizpůsobit nebo takové situace vyžadují nadměrnou psychickou či psychofyzickou námahu. Tyto situace mohou být nepříjemné – pak jsou označovány jako *distres* (např. konfliktní manželství, příliš hlučné prostředí), ale mohou být příjemné – *eustres* (např. narození žádoucího dítěte, radostné svatební veselí). Zvláštním případem stresu je tzv. *posttraumatický stres*, což je nežádoucí psychická reakce, která přichází po prožití traumatizující situaci (Křivohlavý, 1994; Nakonečný, 2004).

Křivohlavý (2009) považuje za zakladatele výzkumu stresu a tvůrce teorie stresu fyziologa W. Cannona, endokrinologa H. Selyeho a psychologa R. S. Lazaruse. Cannon a Selye prováděli výzkumy zejména na zvířatech. Bohužel výsledky těchto výzkumů nebyly přijaty, protože v nich převládal zjednodušující pohled, který nebral v potaz

duševní stránku člověka. Cannon definoval koncepci poplachové reakce a základní typ obrany vyjádřený jako útok nebo útěk, jenž představuje prototyp reakce organismu na stres. Avšak za zakladatele vědy o stresu je považován Selye. Ten definoval stres jako nespecifickou responzi organismu na jakoukoliv zátěž, která je kladena na organismus (Cungi, 2001).

Je zajímavé, že stále neexistuje všeobecně uznávaná definice stresu. Selye (1936, 1956, 1976) definoval stres jako nespecifickou neuroendokrinní odpověď těla na nějaký podnět. Později se přiklonil k tomu, že existují nějaké stresory, které mohou být fyzické, chemické nebo psychologické (Szabo, et al., 2012).

Stres je buď situace, nebo stav, který je vyvolán stresovou situací. Důležitým aspektem stresové teorie je zvládnání stresu – ve smyslu vnějším i vnitřním. Pokud nedochází ke zvládnání stresu, mohou nastat psychosomatická onemocnění, jako jsou gastrointestinální potíže, srdeční arytmie a poruchy krevního tlaku, bronchiální astma a další (Nakonečný, 2004).

Podstatnou roli v tom, co u člověka vyvolá stres, je i životní styl. Tento životní styl koresponduje s typem chování. V psychologii se užívá klasifikace chování, které se dělí na chování typu A a chování typu B. Lidé s typem chování A jsou náchylnější k prožívání stresu než lidé s chováním typu B (Campbell, & Singer, 1983).

Kapitola pojednává o psychologických aspektech dobrovolníka. Byly zde vybrány kapitoly struktura a motivace osobnosti, emoce a stres. Všechny podkapitoly jsou důležitým teoretickým podkladem pro výzkumné šetření. Následující kapitoly patří do empirické části. Ta začíná pojednáním o etických aspektech výzkumu.

II EMPIRICKÁ ČÁST

Empirická část se věnuje pohledu na dobrovolníka v prostředí psychiatrických zařízení. Daný fenomén se snaží popsat z více rovin. Zaměřuje se na motivaci k výkonu, strategii zvládnání stresu a vybrané složky osobnosti definované teorií NEO Five-Factor Inventory (dále jen NEO-FFI). Autorka pro výzkum zvolila kvantitativní design. V této části práce popisuje etické aspekty výzkumu, stanovuje cíle výzkumu, formuluje statistické hypotézy, popisuje aplikovanou metodiku výzkumu, provádí analýzu dat a vyvozuje výsledky výzkumu. Stěžejní kapitolou v empirické části je kapitola 10 – diskuze, protože jsou zde uváděny přínosy a limity celé práce.

4 Etické aspekty výzkumu

O etických normách se píše v mnohých odborných knihách zabývajících se metodologií výzkumu (např. Ferjenčík, 2010; Miovský, 2006; Gavora, 2006). Nejjobecnějším dokumentem pro stanovení etických pravidel bez ohledu na vědní obor je Úmluva o ochraně lidských práv a lidských svobod (2003). A existuje celá řada dalších dokumentů, které se věnují zejména lidským právům, svobodě a ochraně zdraví jedince i ochraně veřejného zdraví (např. Ottawa Charter for Health Promotion, 1986; Universal Declaration of Human Rights, 1948; European Convention of Human Rights, 1959). V psychologii slouží etická pravidla především jako nástroj ochrany osob, které se účastní výzkumu. Mezi základní etické aspekty se řadí:

- *důvěryhodnost výzkumníka,*
- *střet zájmů* (stává se, že se jeden člověk vyskytuje ve dvou rolích zároveň, jedna je jeho pracovní pozice – sociální pracovník, streetworker a druhá je role výzkumníka),
- *empatická neutralita* (výzkumník by měl projevovat vůči probandům zájem, účast a porozumění, ale k zjištěným skutečnostem by měl být neutrální),
- *souhlas s účastí ve výzkumu,*
- *ochrana soukromí a osobních údajů účastníků výzkumu,*
- *nesmí dojít k poškození či újmě účastníků výzkumu,*
- *právo z výzkumu kdykoliv odstoupit,*

- *právo na informace* (Miovský, 2006).

Ve výzkumu se pracuje s psychodiagnostickými testy. Je známo, že tyto testy mají omezení v tom, kdo je může administrovat. Jeden test patří do kategorie A, což znamená, že s ním mohou pracovat absolventi bakalářského a magisterského stupně akreditovaného studijního oboru psychologie. Používat je mohou také absolventi akreditovaného studijního oboru pedagogika, andragogika, personalistika a dalších příbuzných oborů po zaškolení pro jejich administraci, vyhodnocení a interpretaci. Další dva testy patří do kategorie B, takže jsou tyto testy určeny absolventům bakalářského a magisterského stupně akreditovaného studijního oboru psychologie. Autorka práce by oficiálně splňovala pouze kategorii A, ale je tu nepsaná dohoda, že v rámci výzkumu může testy administrovat i student psychologie, a to po absolvování příslušných předmětů, což autorka splnila (Hogrefe – Testcentrum Praha, 2017).

Součástí etických aspektů výzkumu byl taktéž požadavek anonymizace dat. V rámci celého výzkumu nebyla použita žádná reálná jména účastníků výzkumu. Dotazník byl vyplňován anonymně s výzvou, aby respondent nikde neuváděl své jméno ani příjmení. Každý obdržený dotazník dostal své pořadové číslo a až do konce výzkumu byl pod tímto číslem veden.

Do procesu vlastního výzkumu nevstupovaly osoby nezletilé, proto nebyly vyžadovány další souhlasy k účasti ve výzkumném šetření. Jelikož do vlastního výzkumu vstupovaly osoby dobrovolně, měly možnost si přečíst hlavičku dotazníku, a buď mohly testovou baterii opustit, nebo vyplnit. Nebyl zde používán klasický informovaný souhlas. Distribuce dotazníků probíhala online bez přítomnosti výzkumníka. Taktéž byla respektována svoboda odmítnutí odpovědět na některou z položek testové baterie.

5 Cíle výzkumu a formulace hypotéz

Cílem výzkumu je popsat osobnostní charakteristiky dobrovolníků v psychiatrických zařízeních v souvislosti s jejich pohlavím a najít vztahy mezi jednotlivými pozitivními škálami. Základním přístupem v práci je popis (deskripce) pěti faktorů osobnostní struktury dle teorie NEO-FFI, Angažovanosti dle LMI a Potřeby sociální opory dle SVF a nalezení vztahu (korelace) mezi nimi a pohlavím. Jedná se tedy o propojení dotazníkového šetření s deskriptivní a korelační studií (Olecká, & Ivanová, 2010; Walker, 2010).

Z hlavního výzkumného cíle vyplývají dílčí cíle, jež jsou:

- kvalitní teoretická rešerše,
- popis psychometrických vlastností testové baterie,
- popis jednotlivých faktorů osobnosti dle teorie NEO-FFI ve vztahu k normě,
- popis Angažovanosti dle LMI a Potřeby sociální opory dle SVF ve vztahu k normě.

Výzkumné hypotézy vycházejí z dílčích cílů. Jsou rozděleny do tří okruhů. První část se zabývá rozdíly mezi pohlavími a druhá rozdíly mezi dobrovolníky/dobrovolnicemi a normovým souborem a třetí vztahem jednotlivých faktorů NEO-FFI s Angažovaností dle LMI a Potřebou sociální opory dle SVF.

1. Hypotézy ověřující statisticky významné rozdíly mezi pohlavími

H1: Dobrovolnice dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Neuroticismus dle NEO-FFI než dobrovolníci.

H2: Dobrovolnice dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Extraverze dle NEO-FFI než dobrovolníci.

H3: Dobrovolníci dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Otevřenost vůči zkušenosti dle NEO-FFI než dobrovolnice.

H4: Dobrovolnice dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Přívětivost dle NEO-FFI než dobrovolníci.

H5: Dobrovolnice dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Svědomitost dle NEO-FFI než dobrovolníci.

H6: Dobrovolníci dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Angažovanost dle LMI než dobrovolnice.

H7: Dobrovolnice dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Potřeba sociální opory dle SVF než dobrovolníci.

2. Hypotézy ověřující statisticky významné rozdíly mezi dobrovolníky/dobrovolnicemi a normovými soubory.

H8: Muži v normovém souboru dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Neuroticismus dle NEO-FFI než dobrovolníci.

H9: Ženy v normovém souboru dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Neuroticismus dle NEO-FFI než dobrovolnice.

H10: Muži v normovém souboru dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Extraverze dle NEO-FFI než dobrovolníci.

H11: Dobrovolnice dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Extraverze dle NEO-FFI než ženy v normovém souboru.

H12: Dobrovolníci dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Otevřenost vůči zkušenosti dle NEO-FFI než muži v normovém souboru.

H13: Dobrovolnice dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Otevřenost vůči zkušenosti dle NEO-FFI než ženy v normovém souboru.

H14: Dobrovolníci dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Přívětivost dle NEO-FFI než muži v normovém souboru.

H15: Dobrovolnice dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Přívětivost dle NEO-FFI než ženy v normovém souboru.

H16: Dobrovolníci dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Svědomitost dle NEO-FFI než muži v normovém souboru.

H17: Dobrovolnice dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Svědomitost dle NEO-FFI než ženy v normovém souboru.

H18: Dobrovolníci dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Angažovanost dle LMI než muži v normovém souboru.

H19: Dobrovolnice dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Angažovanost dle LMI než ženy v normovém souboru.

H20: Dobrovolníci dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Potřeba sociální opory dle SVF než muži v normovém souboru.

H21: Dobrovolnice dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Potřeba sociální opory dle SVF než ženy v normovém souboru.

3. Hypotézy ověřující statisticky významnou souvislost mezi jednotlivými faktory NEO-FFI a angažovaností dle LMI a potřebou sociální opory dle SVF

H22: Existuje statisticky významná souvislost mezi Neuroticismem a Angažovaností.

H23: Existuje statisticky významná souvislost mezi Extraverzí a Angažovaností.

H24: Existuje statisticky významná souvislost mezi Otevřeností vůči zkušenosti a Angažovaností.

H25: Existuje statisticky významná souvislost mezi Přívětivostí a Angažovaností.

H26: Existuje statisticky významná souvislost mezi Svědomitostí a Angažovaností.

H27: Existuje statisticky významná souvislost mezi Neuroticismem a Potřebou sociální opory.

H28: Existuje statisticky významná souvislost mezi Extraverzí a Potřebou sociální opory.

H29: Existuje statisticky významná souvislost mezi Otevřeností vůči zkušenosti a Potřebou sociální opory.

H30: Existuje statisticky významná souvislost mezi Přívětivostí a Potřebou sociální opory.

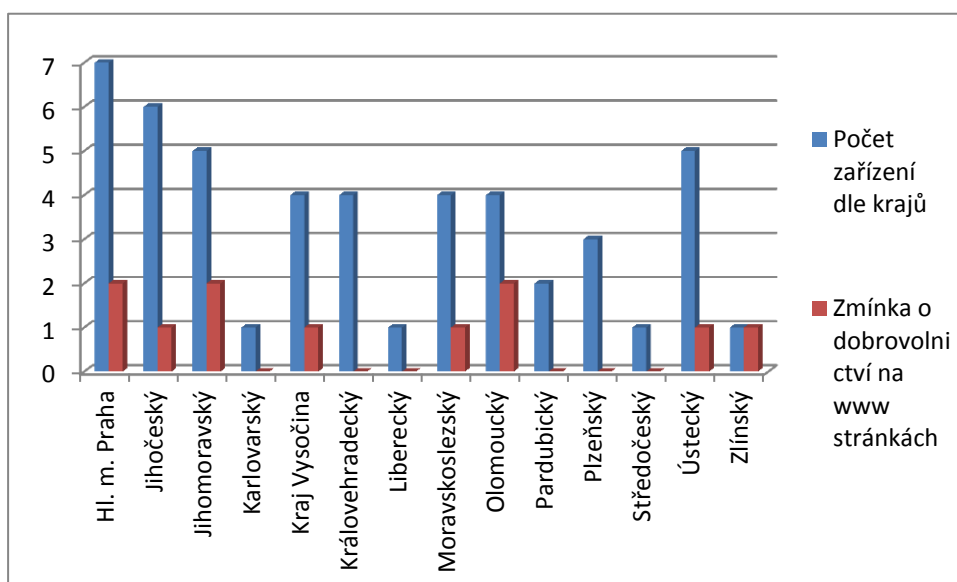
H31: Existuje statisticky významná souvislost mezi Svědomitostí a Potřebou sociální opory.

Kapitola blíže specifikuje záměry výzkumu. Cíle výzkumu a stanovené hypotézy jsou zakotveny v teoretickém konceptu první části této diplomové práce. V další kapitole je popsán základní a výběrový výzkumný soubor.

6 Charakteristika zkoumané populace a popis vzorku

V tomto výzkumu jsou zkoumanou populací osoby, které vykonávají nebo v průběhu posledních pěti let vykonávaly dobrovolnou činnost v psychiatrických zařízeních, tedy v psychiatrických nemocnicích nebo na lůžkových psychiatrických odděleních nemocnic. Na začátku výzkumného šetření byla provedena analýza webových stránek jednotlivých zařízení. Z analýzy vyplývá, že do výzkumu by mohlo být zapojeno 28 nemocnic, které mají lůžková psychiatrická oddělení a 20 psychiatrických nemocnic. Přehled zařízení je zobrazen v grafu 1.

Graf 1: Počet psychiatrických zařízení a informace o dobrovolnictví získané z www stránek

Pouze 9 nemocnic z 28 uvádělo dobrovolníky na svých webových stránkách. U psychiatrických nemocnic pouze dvě instituce. Předpokladem pro výzkum bylo ze zkušenosti autorky 2-5 dobrovolníků na 1 zařízení. Bohužel autorka nenalezla žádnou studii, která by hovořila o počtu dobrovolníků v psychiatrických zařízeních v ČR. Dle hypotetického předpokladu by mohlo být v ČR asi 50-100 aktivních dobrovolníků v psychiatrických zařízeních. Toto číslo se zdálo velmi malé, proto začala autorka populaci rozšiřovat i o momentálně neaktivní dobrovolníky, kteří dobrovolnou činnost vykonávali v průběhu posledních pěti let. Z důvodu zaměření studie na osobnostní strukturu by neměl být problém v tom, že člověk momentálně tuto činnost nevykonává. Spíš jde o to, že jeho osobnost je nastavená tak, že byl ochotný dělat dobrovolnou činnost v psychiatrických

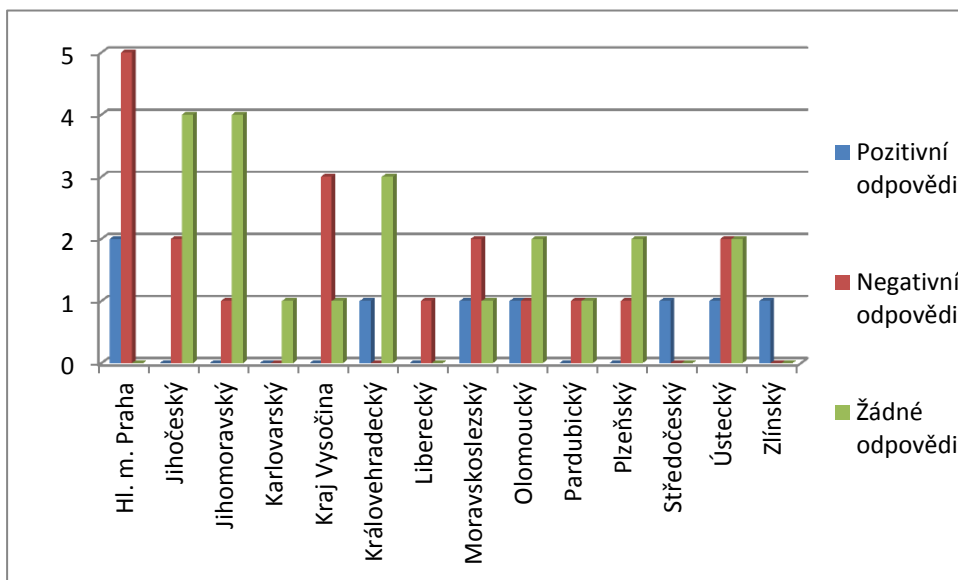
zařízeních. Jelikož není dobrovolnictví v psychiatrických zařízeních speciálně popsáno v žádné odborné publikaci, zatím nelze o této populaci nalézt více informací.

Pro výzkumný soubor byla zvolena tato kritéria:

- respondent vykonává nebo v průběhu posledních pěti let vykonával dobrovolnou činnost v psychiatrickém zařízení,
- respondent byl ochotný dobrovolně vyplnit testovou baterii.

V dalším procesu výzkumného šetření byla oslovena všechna zařízení a byla požádána o spolupráci, co se týče dobrovolníků. Z psychiatrických oddělení nemocnic, kterých je dohromady 28, předpoklad byl, že bude 9 nemocnic s dobrovolníky, tak po oslovení vyšlo najevo, že pouze 7 nemocnic má dobrovolníky na psychiatrickém oddělení, 10 nemocnic napsalo negativní odpověď a 11 nemocnic i na opakovanou výzvu nereagovalo. Co se týče psychiatrických nemocnic, tak zde byl předpoklad 2 nemocnic z 20 možných. Naštěstí se tento předpoklad nepotvrdil a 4 nemocnice potvrdily docházku dobrovolníků, 10 nemocnic vyvrátilo spolupráci s dobrovolníky a 6 nemocnic neodpovědělo ani na opakovanou výzvu. Přehled odpovědí je v grafu 2.

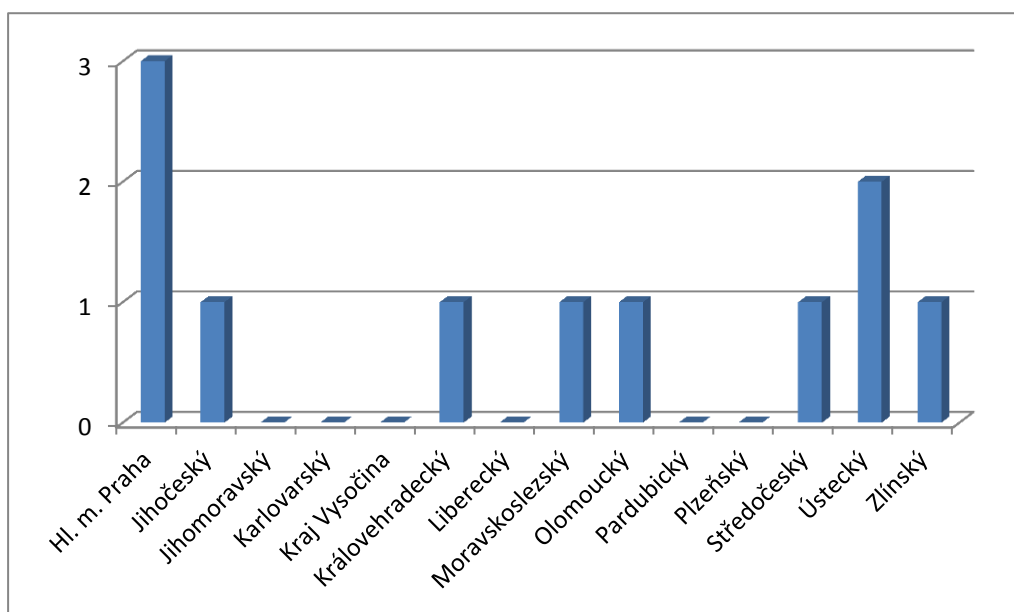
Graf 2: Přehled odpovědí psychiatrických zařízení v prvním kole

Ze zjištěných informací vyšlo najevo, že počet potencionálních respondentů není dostačující, proto se rozšířila možnost požádat o spolupráci i dobrovolnická centra. Dobrovolnická centra byla vybrána z webového portálu dobrovolnik.cz., a to v počtu 11. Pouze dvě centra zareagovala pozitivně, 6 center nereagovalo ani na opakovanou výzvu.

Došlo ještě k opětovnému navázání kontaktu se zařízeními, od kterých nepřišla odpověď. Některá zařízení se ozvala zpět. Po sloučení odpovědí z psychiatrických zařízení a z dobrovolnických center vyšlo velmi nízký počet zařízení, kde dobrovolnictví skutečně probíhá (viz graf 4).

Graf 3: Přehled psychiatrických zařízení, kde probíhá dobrovolnictví

A protože ani zde nebyl stále nalezen dostatečný počet respondentů, autorka požádala o spolupráci své bývalé kolegy-dobrovolníky a Projekt SPOLU, který uvádí na svých webových stránkách, že je má 150 dobrovolníků s působností v Brně, Praze, Olomouci a Ostravě (SPOLU, 2017).

Bohužel se nepodařilo zjistit přesné údaje o počtech dobrovolníků v každé nemocnici. Během navazování spolupráce se zařízeními jedna nemocnice odmítla spolupráci z důvodu zahlcení dotazníkovými šetřeními z vlastních řad dobrovolníků. Jedna nemocnice odpověděla, že dobrovolníky nemá, což bylo v rozporu se sdělením Projektu SPOLU, který primárně pracuje v této nemocnici.

Výzkumu se zúčastnilo 50 probandů, z čehož bylo 41 dobrovolnic a 9 dobrovolníků. Věkový průměr celého souboru je 24,86 let. Dobrovolnice mají věkový průměr 24,88 let a dobrovolníci 24,78 let. Rozdíly ve věkových průměrech jsou zanedbatelné. Nejnižší věk respondenta je 19 a nejvyšší 46 let. Co se týče nejvyššího ukončeného vzdělání, převážná většina dobrovolníků (26 respondentů) má ukončené vysokoškolské vzdělání a hned vzápětí je středoškolské vzdělání (21 respondentů).

Po jednom respondentovi uvedli vzdělání vyšší odborné, vyučen/a a základní. Z celkového počtu uvedlo 35 respondentů, že studuje prezenčně a z toho 6 respondentů ještě pracuje jako zaměstnanec. Dva respondenti uvedli, že studují prezenčně i kombinovaně zároveň a jeden respondent k prezenčnímu studiu uvedl, že pobírá invalidní důchod. 12 osob pracuje jako zaměstnanec. Ze zbývajících jsou zastoupeni dvakrát – studuje kombinovaně a pracuje jako zaměstnanec – a jedenkrát - studuje kombinovaně a pracuje jako zaměstnanec. Přestože byl původní plán mít zastoupený každý kraj stejným počtem dobrovolníků, v praxi to nevyšlo, a proto je zde místo pro popis zastoupení jednotlivých krajů: Olomoucký kraj (18), Zlínský (9), z čehož 1 dobrovolník pracuje zároveň v obou krajích; Jihomoravský kraj (15) a jeden dobrovolník zároveň pracuje i v Plzeňském kraji; Moravskoslezský kraj (3), Hlavní město Praha (3), Kraj Vysočina (2), Jihočeský kraj (1). Ostatní kraje nebyly zastoupeny žádným respondentem.

Kapitola specifikuje přehled informací o navazování spolupráce s psychiatrickými zařízeními, dobrovolnickými centry a dobrovolníky. Následující kapitola se zabývá aplikovanou metodikou, především psychodiagnostickými metodami, které byly ve výzkumu použity.

7 Aplikovaná metodika

Pro potřeby výzkumu a povahy dat byl zvolen *kvantitativní design výzkumu*. Jak již bylo zmíněno v kapitole výše, bylo zvoleno dotazníkové šetření. Pro účely výzkumu byly použity buď úplné standardizované psychodiagnostické metody anebo jejich části. Tyto metody jsou popsány v následující podkapitole. Kapitola aplikovaná metodika se zaměřuje na metody sběru dat a metody analýzy dat.

7.1 Použité výzkumné metody

Pro výzkumnou část diplomové práce byly použity 3 psychodiagnostické metody v souladu se zvoleným kvantitativním designem výzkumu:

1. *NEO pětifaktorový osobnostní inventář* (NEO Five-Factor Inventory, NEO-FFI) (Costa, McCrae; česká verze Hřebíčková, & Urbánek, 2001),
2. *Dotazník motivace k výkonu – LMI* (Schuler, & Prochaska; česká verze Hoskovcová, 2003),
3. *Strategie zvládání stresu (Stressverarbeitungfragebogen) – SVF 78* (Janke, & Erdmannová; česká verze Švancara, 2003).

7.1.1 NEO pětifaktorový osobnostní inventář (NEO-FFI)

Tento dotazník se řadí mezi vícerozměrný nástroj, který vychází z faktorové analýzy. Na základě výzkumů (ve Spojených státech amerických, v Německu a Nizozemsku) se došlo nezávisle na sobě k pěti ortogonálním faktorům:

- *Otevřenost vůči zkušenosti nebo intelekt* (Openness to Experience) – faktor, jenž zjišťuje aktivní vyhledávání nových zážitků, toleranci k neznámému a jeho objevování. Škála zaznamenává zájmy a míru zaujetí pro nové zkušenosti, prožitky a dojmy. Lidé, kteří dosahují vysokého skóru v této škále, mívají bohatou fantazii a jsou vnímavější k prožitkům pozitivních i negativních emocí více než uzavřené osoby. Častěji zastávají nekonvenční hodnoty, zkoušejí nové způsoby jednání a dávají přednost změně (Svoboda, Humpolíček, & Šnorek, 2013; Hřebíčková, & Urbánek, 2001).

- *Svědomitost* (Conscientiousness) – zjišťuje individuální úroveň při organizaci, motivaci a vytrvalosti na cíl zaměřeného chování. Odlišuje spolehlivé, na sebe nenáročné lidi od těch, kteří jsou lhostejní a nedbalí. Škála charakterizuje druh sebekontroly, který se vztahuje k aktivnímu procesu plánování, organizování a realizace úkolů. Jedinci, kteří dosahují vysokého skóru, jsou cílevědomí, ctižádostiví, pilní, vytrvalí, systematictí, spolehliví, přesní a pořádní. Lidé s nízkým skórem se charakterizují jako lhostejní, nedbalí, nestálí, naplňující své cíle s malým zaujetím (Svoboda, Humpolíček, & Šnorek, 2013; Hřebíčková, & Urbánek, 2001).
- *Extraverze* (Extraversion) – zabývá se kvalitou a kvantitou interpersonálních interakcí, úrovní aktivace a potřebou stimulace. Extraverze vystihuje společenskost jedince, avšak tato škála měří i jiné vlastnosti. Osoby, které dosáhnou vysokého skóre, se popisují jako sebejistí, aktivní, hovorní, energičtí, veselí a optimističtí (Svoboda, Humpolíček, & Šnorek, 2013; Hřebíčková, & Urbánek, 2001).
- *Prívětivost* (Agreeableness) – zjišťuje kvalitu interpersonální orientace od soucítění po nepřátelskost v myšlenkách, pocitech a činech. Osoby, jež dosahují vysokého skóre, mohou být označeny za altruisty. To znamená, že mají pro druhé pochopení a porozumění, projevují přízeň, chovají se laskavě a vlídně. Mají sklon důvěřovat druhým lidem, neustálou chuť pomáhat ostatním a dávají přednost spolupráci. Jedinci s nízkým skórem se popisují jako nepřátelští a egocentričtí. Spíše chtějí soutěžit než spolupracovat (Svoboda, Humpolíček, & Šnorek, 2013; Hřebíčková, & Urbánek, 2001).
- *Neuroticismus nebo emocionální stabilita* (Neuroticism) – popisuje míru přízpůsobení nebo emocionální nestabilitu. Rozlišuje osoby náchylné k psychickému vyčerpání a nereálným ideálům od osob vyrovnaných a vůči psychickému vyčerpání odolných. Škála zjišťuje, jak jsou prožívány negativní emoce. Lidé emocionálně nestabilní uvádějí častěji negativní prožitky, snadno je lze přivést do rozpaků, cítí se nejistí, zahanbení, nervózní, úzkostní, intenzivně prožívají strach a smutek. Jejich představy nekorespondují s realitou, proto je těžké zvládat stresové situace. Emocionálně stabilní osoby jsou klidné, vyrovnané a bezstarostné (Svoboda, Humpolíček, & Šnorek, 2013; Hřebíčková, & Urbánek, 2001).

První česká verze NEO pětifaktorového osobnostního inventáře pochází z roku 1993. Přepracovanou verzi publikovali Hřebíčková a Urbánek v roce 2001. Inventář obsahuje 60 položek typu: Obvykle si nedělám starosti; Promarním mnoho času, než se pustím do práce; Nebaví mě vést druhé lidi. Zkoumaná osoba má na pětibodové škále posoudit, nakolik ji daný výrok vystihuje. Inventář se využívá v oblasti výzkumu, klinické psychologie, pro účely školního poradenství, v oblasti psychologie práce a při volbě povolání (Svoboda, Humpolíček, & Šnorek, 2013).

7.1.2 Dotazník motivace k výkonu – LMI

Cílem této metody je diagnostika široce pojatého fenoménu nazvaného motivace k výkonu. Tento fenomén je autory chápán v širším smyslu, než je obvyklé. Motivace k výkonu je spolu s poznávacími schopnostmi považována za důležitý prediktor úspěchu v profesi. Motivace k výkonu je pojímána jako podíl osobnosti na tématu výkonnosti. Motivace k výkonu je popisována pomocí následujících 17 škál: vytrvalost, dominance, angažovanost, důvěra v úspěch, flexibilita, flow, nebojácnost, internalita, kompenzační úsilí, hrdost (na výkon), ochota učit se, preference obtížnosti, samostatnost, sebekontrola, orientace na status, soutěživost, cílevědomost (Svoboda, Humpolíček, & Šnorek, 2013).

Svoboda, Humpolíček, & Šnorek (2013) uvádí, že mezi LMI a NEO-FFI je určitá korelace. Nejtěsnější korelace byla zjištěna mezi Neuroticismem v NEO-FFI a Nebojácností podle LMI a dále mezi Svědomitostí v NEO-FFI a Vytrvalostí a Sebekontrolou v LMI. Pro výzkum byla vybrána pouze škála Angažovanost, a to z důvodu, že v běžné populaci nebyla zjištěna významnější korelace s NEO-FFI. Dalším důvodem byla obsahová stránka této škály. Dle Hoskovcové (2003, 12) „*Angažovanost tematizuje osobní ochotu podat výkon, míru námahy a množství odvedené práce. Osoby s vysokými hodnotami jsou dlouhodobě angažované. Hodně pracují a necítí se dobře, pokud nemají co dělat. Také po zvláště namáhavých fázích nepotřebují na odpočinek mnoho času. Vyznačují se vysokou úrovní aktivity, oproti jiným aktivitám získává práce prioritu. Za určitých okolností opomíjejí další důležité stránky života a v extrémním případě bývají označováni za workoholiky.*“

Testová metoda obsahuje 170 položek (každou ze 17 dimenzí tvoří 10 položek), které jsou hodnocené na sedmibodové škále. Položky jsou tvrzení, jež proband hodnotí na škále od „vůbec nesouhlasí“ po „zcela souhlasí“. Příklady položek: „*Vím přesně, jaké*

pozice v zaměstnání bych za pět let chtěl/a dosáhnout. Ostatní říkají, že pracuji víc, než je nutné.“ Test je vhodný pro výběrová řízení, lze jej využít v rámci personálního rozvoje, při školním poradenství a při volbě povolání. Další využití může být i v psychologii sportu a ve výzkumu (Svoboda, Humpolíček, & Šnorek, 2013).

7.1.3 Strategie zvládání stresu (Stressverarbeitungfragebogen) – SVF

Stres je chápán jako psychický a somatický stav znamenající v určitém okamžiku či časovém období déletrvající odchylku od obvyklé úrovně. Zpracování stresu může být zaměřené na situaci, nebo na vzniklou reakci. Strategie zvládání stresu mohou vyplývat z obvyklých rysů osobnosti a jsou relativně autonomní na druhu zátěžové situace. Dotazník SVF 78 se skládá ze 78 položek, vždy po šesti položkách v každé ze 13 škál: podhodnocení, odmítání viny, odklon, náhradní uspokojení, kontrola situace, kontrola reakcí, pozitivní sebeinstrukce, potřeba sociální opory, vyhýbání se, úniková tendence, perseverace, rezignace, sebeobviňování (Švancara, 2003).

Prvních sedm škál se hodnotí jako pozitivní strategie a poslední čtyři jako negativní strategie. V testu není záměrně použito slovo stres. Všechny položky jsou uvedeny větou: *„Když jsem něčím nebo někým poškozen/a, vnitřně rozrušen/a nebo vyveden/a z míry...“* a následuje specifikace položky: např. *„...snažím se s někým o problému hovořit“*. Proband vybírá jednu odpověď na pětibodové škále od *„vůbec ne“* až k *„velmi pravděpodobně“* (Svoboda, Humpolíček, & Šnorek, 2013; Švancara, 2003).

Pro účely tohoto výzkumu byla vybrána škála s názvem *Potřeba sociální opory*. Dle Švancary (2003, 14) *„tento subtest zachycuje tendenci jedince, který si při stresu přeje navázat kontakt s druhými, aby získal podpory při zpracování nebo řešení problému. Přitom může jít o podporu ve formě pohovoru, rady nebo konkrétní pomoci při řešení. Tendence hledat sociální oporu může být jednak výrazem spíše pasivně rezignačních, bezmocných postojů, jednak může naznačovat aktivní hledání konkrétní podpory při zvládnutí problému“*. Obvykle je zde rozdíl mezi pohlavími, přičemž ženy dosahují vyššího hrubého skóre než muži. Testová metoda absentuje české normy, ale je možné akceptovat německé normy. Možnosti aplikace lze uplatnit v klinické, pracovní a poradenské psychologii (Svoboda, Humpolíček, & Šnorek, 2013).

Podkapitola popisuje psychodiagnostické metody, které byly využity pro tvorbu testové baterie. Následující podkapitoly a kapitoly se věnují samotnému výzkumu a aplikaci těchto psychodiagnostických metod.

7.2 Realizace výzkumu a sběr dat

Výzkumné šetření probíhalo od dubna do října roku 2017. Kapitola se zaměřuje na popis jednotlivých kroků při realizaci výzkumné části diplomové bakalářské práce, od oslovení psychiatrických zařízení, přes sběr dat, až po analýzu dat.

7.2.1 Popis a metody získávání dat

Všem nalezeným zařízením (viz kapitola 6) byla pomocí elektronické pošty poslána žádost (viz Příloha 3) o zprostředkování kontaktu s osobou, která má na starosti dobrovolníky v zařízení. Po navázání kontaktu s těmito odborníky jim byl blíže představen výzkumný záměr a výzkumný vzorek a byli požádáni o zprostředkování kontaktu s dobrovolníky. Byl preferovaný zprostředkovaný kontakt z důvodu vyřizování menšího počtu emailů a tím menší pravděpodobnost chyby a anonymizace probandů (většinou jsou emaily složeny ze jména či z iniciál jmen). Ve druhém kole oslovování respondentů se využila i sociální síť Facebook a příslušné skupiny, kde by mohli být potencionální respondenti (např. studenti psychologie, studenti dramaterapie, Projekt SPOLU a další).

Testová baterie byla předkládána v online verzi, kdy byl přeposílán webový odkaz, pod kterým byl dotazník k nahlédnutí a případnému vyplnění. Dotazník se skládá ze stručné hlavičky (viz Příloha 4) se základními informacemi o výzkumném šetření, o výzkumníkovi a pokynech k vyplnění dotazníku. Všechny položky testové baterie byly dobrovolné. Dotazník obsahuje 83 položek, přičemž prvních 6 položek je autorských, jedná se o položky na zjištění základních demografických údajů. Položky 7-82 jsou položky z psychodiagnostických metod (viz kapitola 7.1) a položka 83 je místo pro komentář od respondentů (viz Příloha 5).

7.2.2 Metody zpracování a analýzy dat

Přestože byly dotazníky distribuovány elektronickou cestou, musely se průběžně převádět do datové matice v elektronické podobě. Data byla převedena pomocí tabulkového programu Microsoft Excel, kde došlo k čištění a kontrole dat. Po finální úpravě dat se práce převedla do programu Statistica 12, kde byla provedena deskripce a matematicko-statistická analýza dat.

Na začátku statistického zpracování byla pro všechny proměnné (neuroticismus, extraverze, otevřenost vůči zkušenosti, přívětivost, svědomitost, angažovanost, potřeba sociální opory) ověřena normalita rozložení vzorku na základě Shapiro-Wilkova testu. Tři proměnné (extraverze, přívětivost a svědomitost) vykazovaly statisticky signifikantní výsledky, což znamená, že se p hodnota dostala pod 0,05. I přesto na základě výsledků normových souborů vyplývá normalita rozložení skóre (Urbánek, 2011). Jelikož byly všechny postupy dodrženy, pro zpracování dat byly využity parametrické testy.

Mezi metody analýzy dat byl zvolen Pearsonův korelační koeficient. Pomocí něj byly vysvětleny vztahy mezi proměnnými. Pro rozdíly mezi pohlavími byl zvolen t-test pro dva nezávislé výběry, jenž se uplatnil i pro rozdíly mezi výběrovým a normovým souborem. Pro používání t-testu pro dva nezávislé výběry je nutné splnit podmínku homogenity rozptylů. V dalším kroku se analýza uchýlila k Leveneově testu pro zjištění rozptylů. Leveneův test potvrdil homogenitu rozptylů. Výsledky Leveneova testu jsou v tabulce níže.

Tabulka 3: Homogenita rozptylů

Proměnné	Levene	sv Levene	p Levene
Neuroticismus	1,60	48	0,21
Extraverze	0,13	48	0,72
Otevřenost vůči zkušenosti	0,14	48	0,71
Přívětivost	1,39	48	0,24
Svědomitost	0,01	48	0,93
Angažovanost	1,68	48	0,40
Potřeba sociální opory	2,97	48	0,09

Další metodou analýzy dat bylo zvoleno Cohenovo d , tedy míra věcné významnosti rozdílů a závislostí. Spolehlivost použitých psychometrických metod byla ověřena pomocí Cronbachova koeficientu alfa. Níže jsou přiblíženy použité matematicko-statistické metody.

Pearsonův korelační koeficient r udává míru síly vztahu dvou náhodných spojitých proměnných X a Y . Korelační koeficient r nabývá hodnot v intervalu $(-1;1)$. Jestliže má hodnotu 1 nebo -1, pak y -souřadnici bodu lze přesně spočítat pomocí lineárního vztahu

z jeho x -souřadnice. Koeficient r nabývá kladné hodnoty v případě, že asociace mezi proměnnými je pozitivní, pokud je asociace záporná, tak se hodnota proměnné Y v průměru zmenšuje při nárůstu hodnoty proměnné X . Nabývá-li r hodnoty 0, proměnné nejsou korelované. Pearsonův korelační koeficient informuje pouze o síle lineárního vztahu, nerozlišuje mezi závisle a nezávisle proměnnou. Uvádí se pásma síly korelace, které jsou:

- malá 0,1–0,3
- střední 0,3–0,7
- velká 0,7–1,0 (Reiterová, 2011; Hendl, 2004; Hendl, 2012).

Další statistickou metodou byl *t-test pro dva nezávislé výběry*. T-test slouží k posouzení významnosti rozdílů průměrů dvou nezávislých výběrů. Nulová hypotéza se testuje pomocí kritéria t . Dle typu alternativní hypotézy je možné testy dělit na jednostranné a dvoustranné (Chráška, 2007; Reiterová, 2011).

Cohenovo d (Cohenův koeficient účinku d) je míra věcné významnosti rozdílů a závislostí. Jeho princip je založen na rozdílu průměrů ve dvou skupinách. Tento rozdíl standardizuje směrodatnou odchylkou průměrů. Výsledkem je bezrozměrná veličina, která není závislá na původních jednotkách měření a umožňuje srovnání výsledků i ve výzkumech, které používaly k měření stejného fenoménu různých škál. Cohenovo d může být obecně reálné číslo v intervalu od $-\infty$ do $+\infty$, běžně ale nabývá hodnot v řádu jednotek. Vyjde-li kladná hodnota, znamená to, že sledovaná veličina má větší hodnotu v první, experimentální skupině a v případě záporné hodnoty Cohenova d je naopak hodnota v první, experimentální skupině nižší. Cohenovo d lze interpretovat následovně:

- malý efekt 0,2 a méně
- střední efekt 0,5-0,8
- velký efekt 0,8 a více (Soukup, 2013).

Cronbachův koeficient alfa α udává reliabilitu nástroje na základě vnitřní konzistence položek. Předpokladem je, že testované osoby mají tendenci chovat se v situaci testování konzistentně. Koeficient nabývá hodnoty od 0 do 1. Přijatelná úroveň reliability, které by měl nástroj dosahovat, není jednoznačně stanovena (Urbánek, 2011).

Kapitola blíže specifikovala použité psychodiagnostické metody a metody získávání, zpracování a analýzy dat. Výsledky tohoto výzkumu jsou uvedeny v následující kapitole.

8 Popis výsledků a jejich interpretace

Kapitola se zaměřuje na prezentaci výsledků výzkumu, jež přinesou odpověď na hlavní cíle výzkumu a hypotézy. První tři podkapitoly prezentují výsledky analýzy použitých metod. Čtvrtá podkapitola se zabývá korelační analýzou jednotlivých škál. Každá podkapitola obsahuje popis výsledků jednotlivých faktorů, výsledné analyzované hodnoty ve vztahu k pohlaví, výpočet vnitřní konzistence metody, tedy velikost Cronbachovy alfy a srovnání jednotlivých škál s normovým souborem.

8.1 Analýza výsledků použitých metod

Kapitola popisuje konkrétní hodnoty, které byly získány pomocí testové baterie. Blíže specifikuje výsledky získané inventářem NEO-FFI, Škálu angažovanosti dle LMI a škálu Potřeby sociální opory dle SVF. Každá metoda je popsána pomocí průměrného skóru, rozložení četností odpovědí a reliability.

8.1.1 Osobnostní pětifaktorový inventář NEO-FFI

Inventář měří pět faktorů struktury osobnosti. Každý faktor zde bude popsán samostatně. Nejnižší naměřený skór může činit 0 bodů a nejvyšší naměřený skór 48 bodů u všech pěti škál. U každé škály je uveden graf, který představuje rozložení četnosti odpovědí u výzkumného souboru.

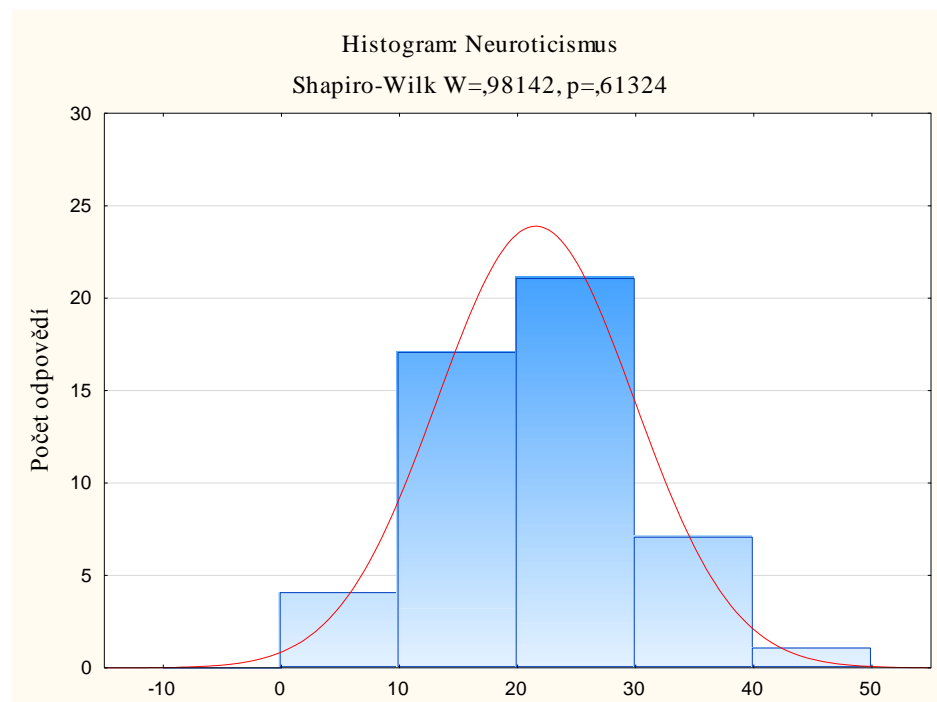
Neuroticismus

Ve škále Neuroticismus byl naměřený průměrný skór 21,54 bodů ($SD \pm 8,35$). Nejnižší naměřený skór byl 2 body a nejvyšší naměřený skór 47 bodů. Nebyl shledán signifikantní rozdíl ($p > 0,001$) na škále Neuroticismus mezi pohlavími. Dobrovolníci dosahovali v průměru 23,56 bodů ($SD \pm 10,55$) a dobrovolnice 21,01 bodů ($SD \pm 7,87$). Byla posouzena hladina věcné významnosti podle Cohenova koeficientu účinku d , který vyšel -0,29, tedy malý efekt. Z tohoto výsledku plyne, že 58 % dobrovolníků má větší míru neuroticismu než průměrná dobrovolnice (Soukup, 2013).

Hřebíčková, & Urbánek (2011) uvádí, že v normovém souboru byl naměřený průměrný skór této škály 22,42 bodů. Pro muže je průměrný skór 20,83 bodů, pro ženy 23,39 bodů.

Škála Neuroticismus dosáhla v tomto měření docela vysoké reliability. Cronbachův koeficient alfa byl vypočítán na hodnotu 0,84. Hřebíčková, & Urbánek (2001) uvádí reliability této škály na hodnotě 0,81. Obě hodnoty se sobě přibližují, může se uvažovat o vnitřní konzistenci této škály.

Graf 4: Rozložení četností odpovědí na škále Neuroticismus

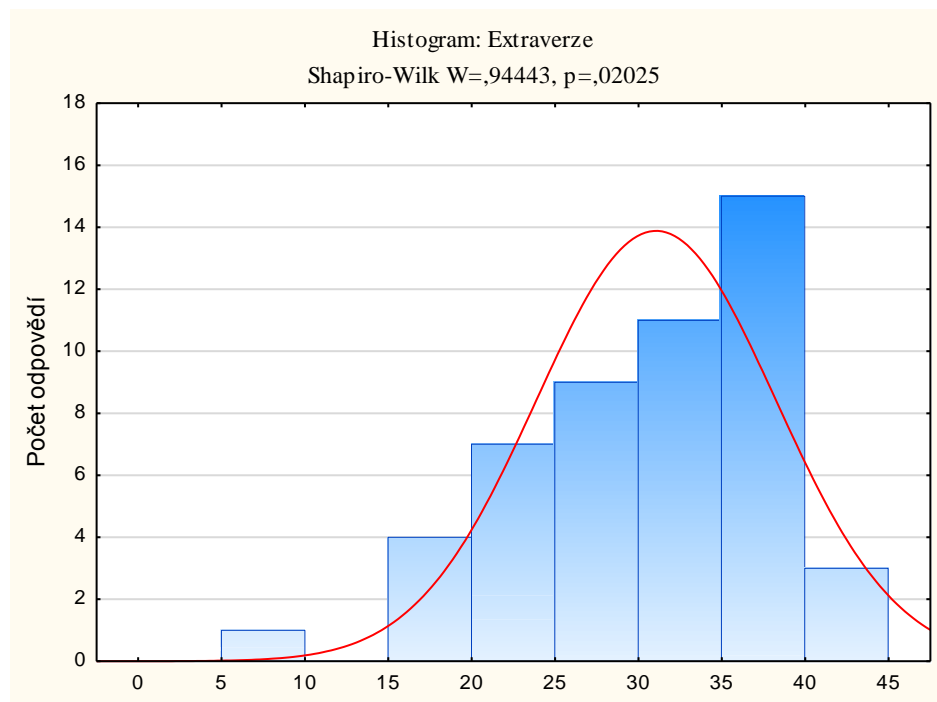
Extraverze

Ve škále Extraverze byl naměřený průměrný skór 31,06 bodů ($SD \pm 7,18$). Nejnížší naměřený skór bylo 8 bodů a nejvyšší naměřený skór 42 bodů. V této škále byl shledán signifikantní rozdíl ($p < 0,001$) mezi pohlavími. Dobrovolníci dosahovali v průměru 24,56 bodů ($SD \pm 8,16$) a dobrovolnice 32,49 bodů ($SD \pm 6,19$). Cohenův koeficient účinku d vyšel +1,21, tedy velmi velký efekt. Dle výpočtů Soukupa (2013) to znamená, že 88 % dobrovolnic má vyšší míru extraverze než průměrný dobrovolník.

Hřebíčková, & Urbánek (2011) uvádí, že v normovém souboru byl naměřený průměrný skór této škály 31,89 bodů. Pro muže je průměrný skór 30,92 bodů, pro ženy 32,48 bodů.

Škála Extraverze dosáhla v tomto měření poměrně dobrou vnitřní konzistenci metody. Cronbachův koeficient alfa byl vypočítán na hodnotu 0,84. Hřebíčková, & Urbánek (2001) uvádí reliabilitu této škály na hodnotě 0,81. Obě hodnoty se sobě přibližují.

Graf 5: Rozložení četností odpovědí na škále Extraverze

Otevřenost vůči zkušenosti

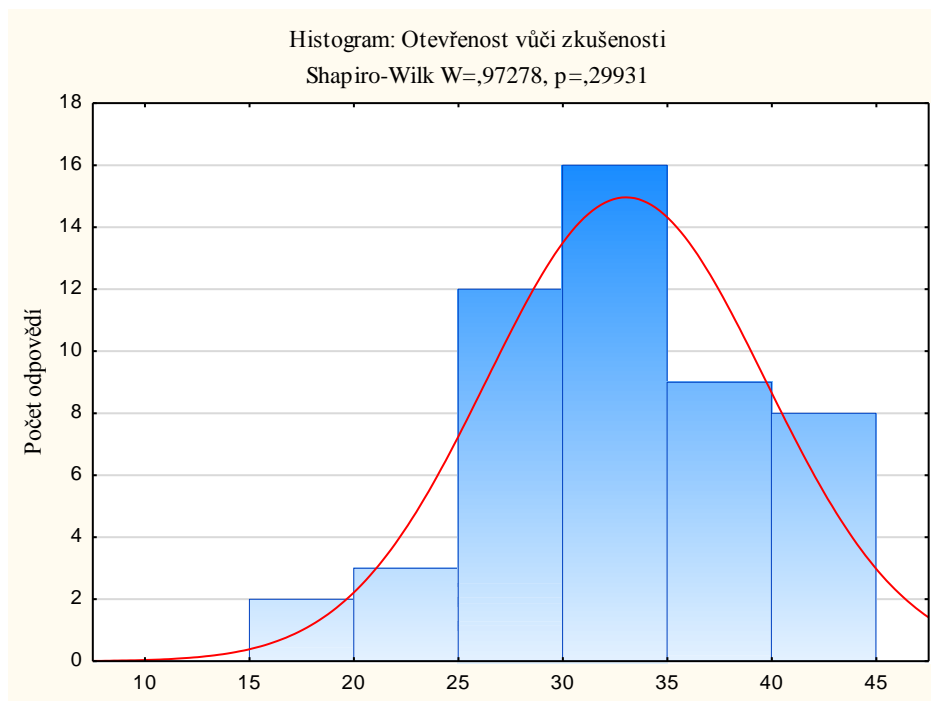
Průměrný skóre škály Otevřenost vůči zkušenosti je 33,02 bodů (SD ± 6,67). Nejnižší naměřený skóre bylo 16 bodů a nejvyšší naměřený skóre 42 bodů. Tato škála nevykazuje signifikantní rozdíl ($p > 0,001$) mezi pohlavími. Dobrovolníci dosahovali v průměru 35,11 bodů (SD ± 7,08) a dobrovolnice 32,56 bodů (SD ± 6,57). Cohenův koeficient účinku d je v tomto případě -0,38, což by mohlo být slovně specifikováno jako malý efekt. Dle Soukupa (2013) je 62 % dobrovolníků otevřenějších vůči zkušenosti než průměrná dobrovolnice.

Hřebíčková, & Urbánek (2011) uvádí, že v normovém souboru byl naměřený průměrný skóre této škály 27,68 bodů. Pro muže je průměrný skóre 26,11 bodů, pro ženy 28,63 bodů.

Škála Otevřenost vůči zkušenosti dosáhla v tomto měření hranice uznatelnosti reliability. Cronbachův koeficient alfa byl vypočítán na hodnotu 0,74. Hřebíčková,

& Urbánek (2001) uvádí reliabilitu této škály na hodnotě 0,67. Zde jsou již hodnoty částečně odlišné.

Graf 6: Rozložení četností odpovědí na škále Otevřenost vůči zkušenosti

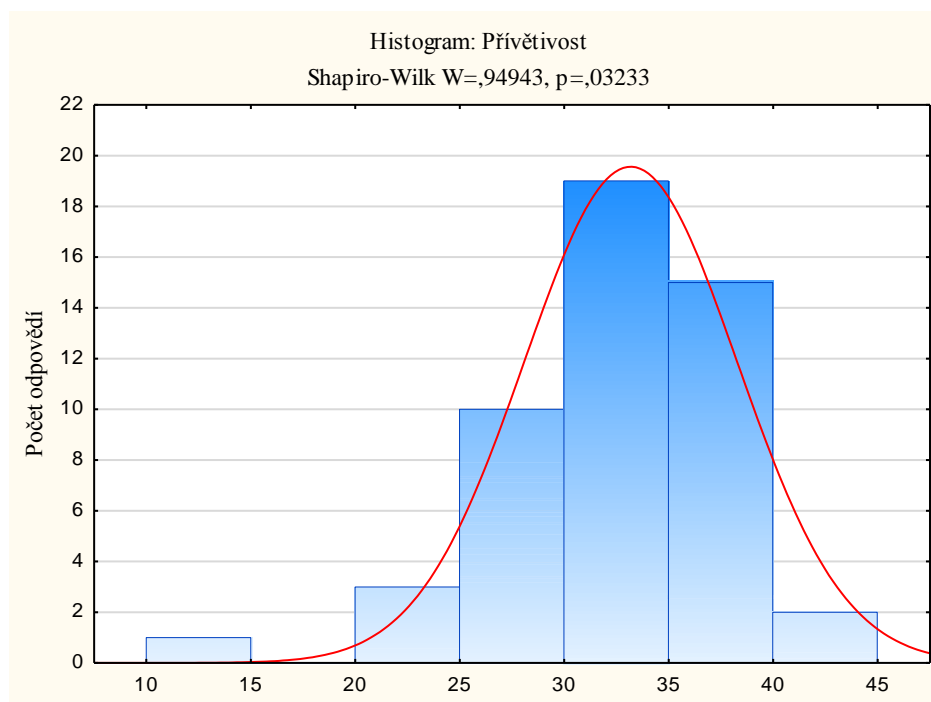
Přívětivost

Škála Přívětivost má průměrný skór 33,18 bodů ($SD \pm 5,10$). Nejnížší naměřený skór bylo 15 bodů a nejvyšší naměřený skór 43 bodů. V této škále byl shledán signifikantní rozdíl ($p < 0,01$) mezi pohlavími. Dobrovolníci dosahovali v průměru 28,56 bodů ($SD \pm 6,34$) a dobrovolnice 34,20 bodů ($SD \pm 4,23$). Cohenův koeficient účinku d vyšel +1,21, velmi velký efekt. Soukup (2013) vypočítal, že 88 % dobrovolnic je přívětivějších než průměrný dobrovolník.

Hřebíčková, & Urbánek (2011) uvádí, že v normovém souboru byl naměřený průměrný skór této škály 30,03 bodů. Pro muže je průměrný skór 28,14 bodů, pro ženy 31,18 bodů.

Škála Přívětivost dosáhla v tomto měření hranice uznatelnosti reliability. Cronbachův koeficient alfa byl vypočítán na hodnotu 0,66. Hřebíčková, & Urbánek (2001) uvádí reliabilitu této škály na hodnotě 0,72.

Graf 7: Rozložení četností odpovědí na škále Přívětivost

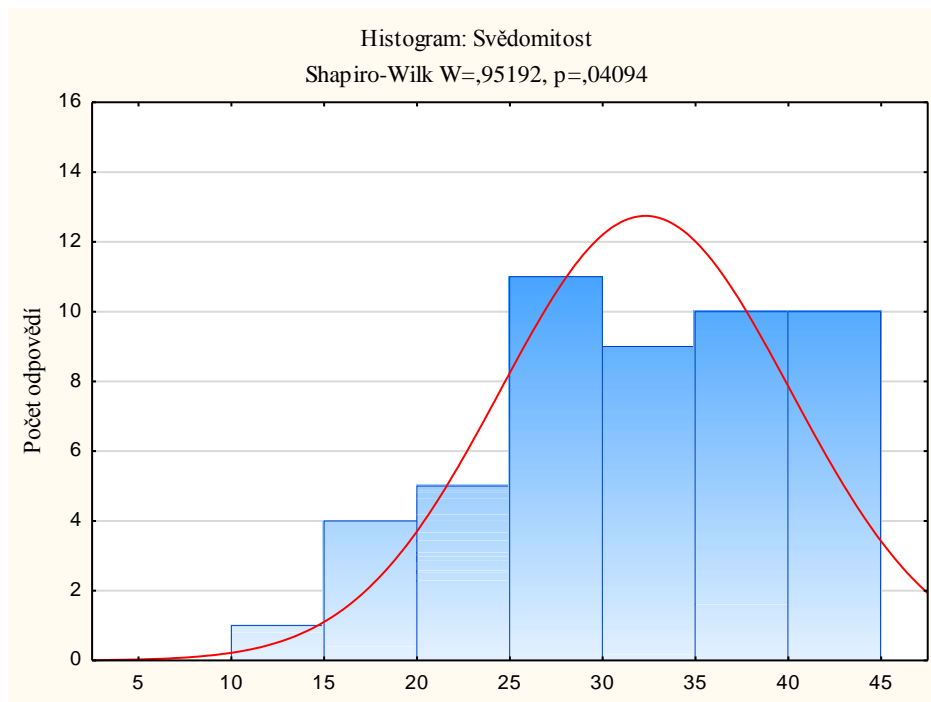
Svědomitost

Průměrný skór škály Svědomitost byl naměřen 32,30 bodů ($SD \pm 7,83$). Nejnížší naměřený skór bylo 13 bodů a nejvyšší naměřený skór 43 bodů. Tato škála nevykazuje signifikantní rozdíl ($p > 0,01$) mezi pohlavími. Dobrovolníci dosahovali v průměru 32,89 bodů ($SD \pm 7,87$) a dobrovolnice 32,17 bodů ($SD \pm 7,91$). Cohenův koeficient účinku d byl vypočítán na hodnotu $-0,67$, střední efekt. To znamená, že 73 % dobrovolníků je svědomitějších než průměrná dobrovolnice (Soukup, 2013).

Hřebíčková, & Urbánek (2011) uvádí, že v normovém souboru byl naměřený průměrný skór této škály 28,67 bodů. Pro muže je průměrný skór 27,29 bodů, pro ženy 29,50 bodů.

Škála Svědomitost dosáhla v tomto měření poměrně vysoké reliability. Cronbachův koeficient alfa byl vypočítán na hodnotu 0,86. Hřebíčková, & Urbánek (2001) uvádí reliability této škály na hodnotě 0,80.

Graf 8: Rozložení četností odpovědí na škále Svědomitost

Srovnání jednotlivých škál s normou dle pohlaví

Pro nalezení rozdílu mezi dobrovolníky a muži z normového souboru byla stanovena kritická hodnota testového kritéria t:

$$t = 2,306 \text{ (hladina významnosti } \alpha = 0,05, \text{ počet stupňů volnosti SV} = 8)$$

Pokud výsledná testová hodnota t v absolutní hodnotě přesahuje kritickou hodnotu 2,306, pak je zde statisticky významný rozdíl oproti normě. Pokud je výsledná testová hodnota t v absolutní hodnotě menší nebo rovná kritické hodnotě, pak není statisticky významný rozdíl oproti normě. V následující tabulce jsou uvedeny výsledky.

Tabulka 4: Výsledky statisticky významného rozdílu mezi dobrovolníky a muži ve škálách
NEO-FFI

Škála	Průměr dobrovolníků (x)	Norma muži	Počet dobrovolníků (n)	Směrodatná odchylka (SD)	Testové kritérium (t)
Neuroticismus	23,56	20,83	9	10,55	0,78
Extraverze	24,56	30,92	9	8,16	-2,34
Otevřenost vůči zkušenosti	35,11	26,11	9	7,08	3,81
Přívětivost	28,56	28,14	9	6,34	0,20
Svědomitost	32,89	27,29	9	7,87	2,13

Pozn. Červeně jsou vyznačeny položky, které mají vyšší hodnotu, než je kritická hodnota testového kritéria t.

Kritickou hodnotu testového kritéria překonaly dvě škály – Extraverze a Otevřenost vůči zkušenosti. U těchto škál byl vypočítán statisticky významný rozdíl oproti normě. Ostatní škály mají nižší hodnotu, než je kritická hodnota testového kritéria, proto zde nejsou statisticky významné rozdíly.

Pro nalezení rozdílu mezi dobrovolnicemi a ženami z normového souboru byla stanovena kritická hodnota testového kritéria t:

$$t = 2,021 \text{ (hladina významnosti } \alpha = 0,05, \text{ počet stupňů volnosti SV} = 40)$$

Pokud výsledná testová hodnota t v absolutní hodnotě přesahuje kritickou hodnotu 2,021, pak je zde statisticky významný rozdíl oproti normě. Pokud je výsledná testová hodnota t v absolutní hodnotě menší nebo rovná kritické hodnotě, pak není statisticky významný rozdíl oproti normě. V následující tabulce jsou uvedeny výsledky.

Tabulka 5: Výsledky statisticky významného rozdílu mezi dobrovolnicemi a ženami ve škálách NEO-FFI

Škála	Průměr dobrovolnic (x)	Norma ženy	Počet dobrovolnic (n)	Směrodatná odchylka (SD)	Testové kritérium (t)
Neuroticismus	21,01	23,39	41	7,87	-1,94
Extraverze	32,49	32,48	41	6,19	0,01
Otevřenost vůči zkušenosti	32,56	28,63	41	6,57	3,83
Přívětivost	34,20	31,18	41	4,23	4,57
Svědomitost	32,17	29,50	41	7,91	2,16

Pozn. Červeně jsou vyznačeny položky, které mají vyšší hodnotu, než je kritická hodnota testového kritéria t.

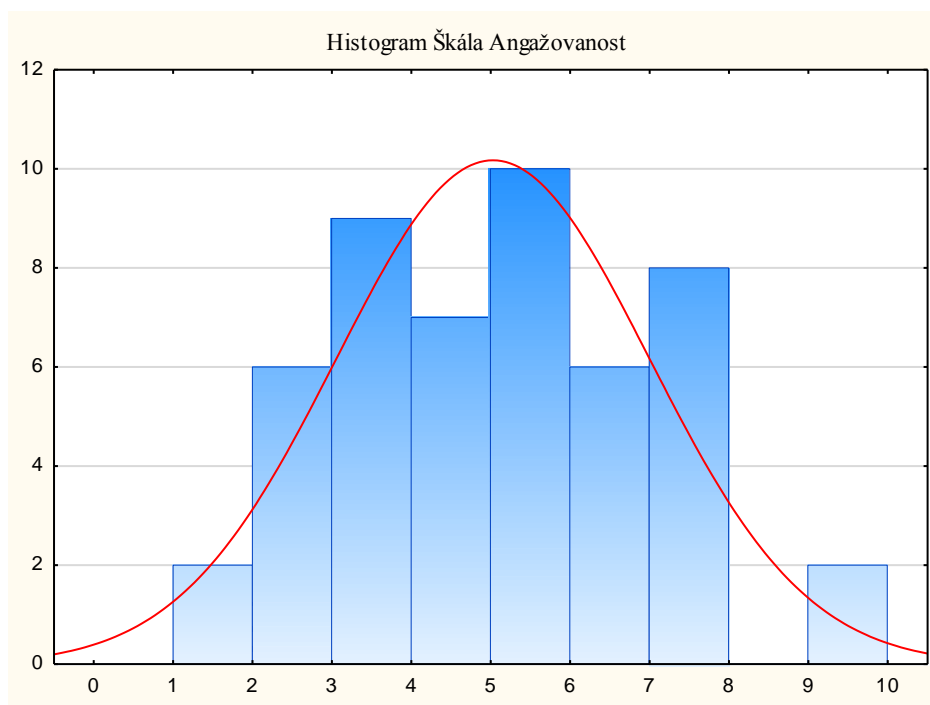
Kritickou hodnotu testového kritéria překonaly škály Otevřenost vůči zkušenosti, Přívětivost a Svědomitost. Všechny škály mají statisticky významný rozdíl oproti normě. Ostatní škály mají nižší hodnotu, než je kritická hodnota testového kritéria, proto zde nejsou statisticky významné rozdíly.

8.1.2 Škála Angažovanost dle LMI

Výzkumný soubor na škále Angažovanost dosahoval v průměru 19,68 bodů (SD ± 7,13). Nejmenší naměřená hodnota byla 7 bodů (minimální hodnota může být 0), nejvyšší 35 bodů (ze 40 možných). Škála nevykazuje signifikantní rozdíl ($p > 0,01$) mezi pohlavími. Dobrovolníci dosahovali v průměru 22,22 bodů (SD ± 8,86) a dobrovolnice 19,12 bodů (SD ± 6,70). Cohenův koeficient účinku d byl vypočítán na hodnotu -0,44, malý efekt. To znamená, že 66 % dobrovolníků je angažovanějších než průměrná dobrovolnice (Soukup, 2013).

Standardně tato testová metoda užívá sedmibodovou hodnotící škálu. Pro účely tohoto výzkumu vznikla pouze pětibodová škála inspirovaná NEO-FFI. Výsledky této škály jsou v následujícím grafu.

Graf 9: Rozložení četností staninů na škále Angažovanost

Výsledky výběrového souboru neprokazují normální rozdělení. Histogram ukazuje četnost jednotlivých staninů pro celý výběrový soubor. Na základě staninů se dosadily hrubé skóry, které byly spočítány jako střední hodnoty intervalů, ve kterých se staniny nachází.

Škála Angažovanost dosáhla v tomto měření vnitřní konzistence (Cronbachova alfa) na hodnotě 0,83. Hoskocová (2003) uvádí vnitřní konzistenci – Cronbachovu alfu na hodnotě 0,78 pro celý zkoumaný výběr.

Srovnání škály s normou dle pohlaví

Pro nalezení rozdílu mezi dobrovolníky a muži z normového souboru byla stanovena kritická hodnota testového kritéria t:

$$t = 2,306 \text{ (hladina významnosti } \alpha = 0,05, \text{ počet stupňů volnosti SV} = 8)$$

V následující tabulce jsou uvedeny výsledky. Pracovalo se s převedenými hrubými skóry, kde průměr u dobrovolníků činil 40,56 bodů ($SD \pm 8,05$).

Tabulka 6: Výsledky statisticky významného rozdílu mezi dobrovolníky a muži ve škále
Angažovanost

Škála	Průměr dobrovolníků (x)	Norma muži	Počet dobrovolníků (n)	Směrodatná odchylka (SD)	Testové kritérium (t)
Angažovanost	40,56	38,70	9	4,24	0,69

Kritickou hodnotu testového kritéria tato škála nepřekonala, proto zde není statisticky významný rozdíl oproti normě.

Pro nalezení rozdílu mezi dobrovolnicemi a ženami z normového souboru byla stanovena kritická hodnota testového kritéria t:

$$t = 2,021 \text{ (hladina významnosti } \alpha = 0,05, \text{ počet stupňů volnosti SV} = 40)$$

V následující tabulce jsou uvedeny výsledky. Hrubé skóry pro dobrovolnice se vypočítaly stejně jako u dobrovolníků. Průměr u dobrovolnic činil 37,73 (SD ± 6,44).

Tabulka 7: Výsledky statisticky významného rozdílu mezi dobrovolnicemi a ženami ve škále
Angažovanost

Škála	Průměr dobrovolnic (x)	Norma ženy	Počet dobrovolnic (n)	Směrodatná odchylka (SD)	Testové kritérium (t)
Angažovanost	37,73	39,5	41	6,44	-1,76

Kritickou hodnotu testového kritéria škála Angažovanost nepřekonala, proto zde není statisticky významný rozdíl.

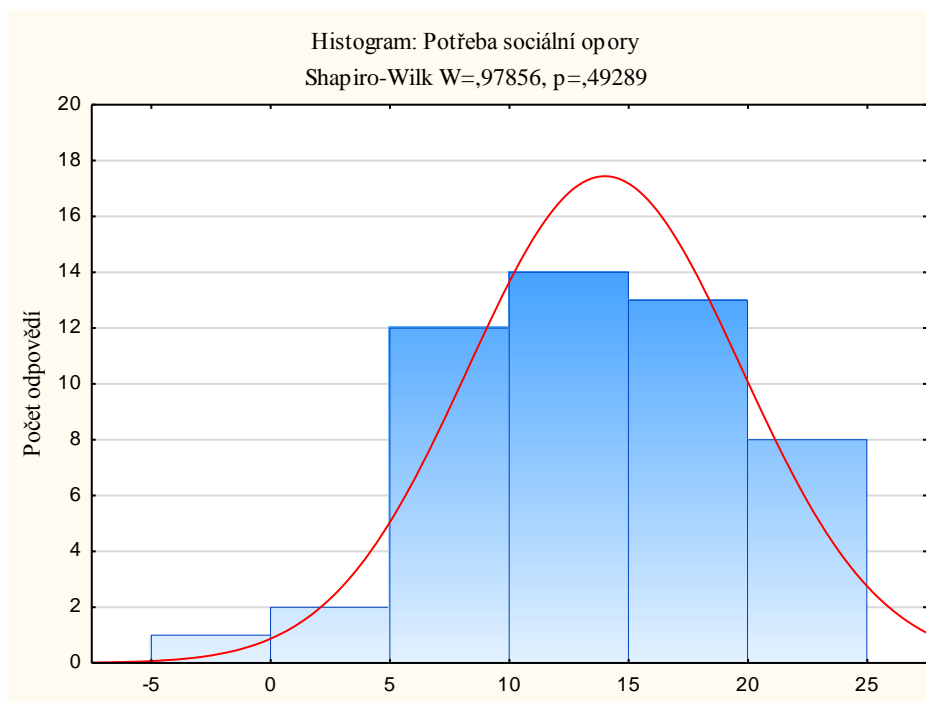
8.1.3 Škála Potřeba sociální opory dle SVF

Průměrný skór škály Potřeba sociální opory byl vypočítán na 14,00 bodů (SD ± 5,72). Nejnižší naměřený skór bylo 0 bodů (minimální hodnota 0) a nejvyšší naměřený skór 24 bodů, což je i maximum. V této škále byl shledán signifikantní rozdíl ($p < 0,01$) mezi pohlavími. Dobrovolníci dosahovali v průměru 9,78 bodů (SD ± 4,24) a dobrovolnice 14,93 bodů (SD ± 5,62). Cohenův koeficient účinku d byl vypočítán na hodnotu +0,95, velký efekt. To znamená, že 82 % dobrovolnic má větší potřebu sociální opory než průměrný dobrovolník (Soukup, 2013).

Švancara (2003) uvádí, že v normovém souboru byl naměřený průměrný skór této škály 12,89 bodů. Pro muže je průměrný skór 11,57 bodů, pro ženy 14,23 bodů.

Škála Potřeba sociální opory dosáhla Cronbachovy alfy 0,90. Švancara (2003) uvádí vnitřní konzistenci na hodnotě 0,93. V obou případech je vnitřní konzistence na vysoké úrovni.

Graf 10: Rozložení četností odpovědí na škále Svědomitost

Srovnání škály s normou dle pohlaví

Pro nalezení rozdílu mezi dobrovolníky a muži z normového souboru byla stanovena kritická hodnota testového kritéria t:

$$t = 2,306 \text{ (hladina významnosti } \alpha = 0,05, \text{ počet stupňů volnosti SV} = 8)$$

Porovnávání s testovou kritickou hodnotou bylo popsáno výše (viz kapitola 8.1.1). V následující tabulce jsou uvedeny výsledky.

Tabulka 8: Výsledky statisticky významného rozdílu mezi dobrovolníky a muži ve škále
Potřeba sociální opory

Škála	Průměr dobrovolníků (x)	Norma muži	Počet dobrovolníků (n)	Směrodatná odchylka (SD)	Testové kritérium (t)
Potřeba sociální opory	9,78	11,57	9	4,24	-1,27

Kritickou hodnotu testového kritéria tato škála nepřekonala, proto zde není statisticky významný rozdíl oproti normě.

Pro nalezení rozdílu mezi dobrovolnicemi a ženami z normového souboru byla stanovena kritická hodnota testového kritéria t:

$$t = 2,021 \text{ (hladina významnosti } \alpha = 0,05, \text{ počet stupňů volnosti SV} = 40)$$

V následující tabulce jsou uvedeny výsledky.

Tabulka 9: Výsledky statisticky významného rozdílu mezi dobrovolnicemi a ženami ve škále
Potřeba sociální opory

Škála	Průměr dobrovolnic (x)	Norma ženy	Počet dobrovolnic (n)	Směrodatná odchylka (SD)	Testové kritérium (t)
Potřeba sociální opory	14,93	14,23	41	5,62	0,80

Kritickou hodnotu testového kritéria škála Potřeba sociální opory nepřekonala, proto zde není statisticky významný rozdíl.

8.1.4 Výpočet Pearsonova korelačního koeficientu r pro všechny škály

Pro korelační analýzu byla zvolena hladina významnosti $p < 0,05$. Pro přehlednost jsou uvedeny korelační koeficienty pro všechny škály. Nejdůležitější pro tento výzkum jsou poslední dva sloupce, které pojednávají o korelaci mezi škálami NEO-FFI a Angažovaností a Potřebou sociální opory. Výsledky korelační analýzy jsou uvedeny v následující tabulce.

Tabulka 10: Výsledky korelační analýzy jednotlivých faktorů

Proměnná	Neurotic.	Extraverze	Otevřenost v. zk.	Přívětivost	Svědomitost	Angažov.	Potřeba soc. op.
Neurotic.		-0,44	0,45	0,01	-0,08	0,07	0,33
Extraverze	-0,44		-0,11	0,09	0,27	0,30	0,13
Otevřenost v. zk.	0,45	-0,11		0,13	0,05	0,25	0,16
Přívětivost	0,01	0,09	0,13		0,12	-0,12	0,15
Svědomitost	-0,08	0,28	0,05	0,12		0,54	0,16
Angažov.	0,07	0,30	0,25	-0,12	0,54		0,22
Potřeba soc. op.	0,33	0,13	0,16	0,15	0,16	0,22	

Pozn. Tučně jsou vyznačeny položky, se kterými se bude pracovat v následující kapitole při ověřování hypotéz. Červeně jsou vyznačeny položky, kde byla nalezena statisticky významná souvislost.

Pro potřeby ověřování hypotéz jsou nejdůležitější poslední dva sloupce. Z nich se dočteme, že statisticky významná souvislost je mezi škálou Angažovanost a Extraverze, kde Pearsonův korelační koeficient r je roven téměř 0,3, Angažovanost a Svědomitost, kde r je 0,54 a Potřeba sociální opory a Neuroticismus, kde r je 0,33. Korelace r v rozmezí od 0,3 do 0,7 náleží do pásma střední korelace. Přestože se většina korelací vyskytuje na hranici malé až střední síly, jsou statisticky významné.

Kapitola přiblížila výsledky daného měření. V prvních třech kapitolách se věnovala popisné statistice jednotlivých škál, které byly použity v testové baterii, dále využití matematicko-statistických metod, jako jsou t-test pro dva nezávislé výběry, Cohenovo d , reliabilita na základě vnitřní konzistence položek (Cronbachova alfa) a korelační analýza pro výpočet Pearsonova korelačního koeficientu. Se zjištěnými výsledky bude pracováno v následující kapitole v souvislosti s přijímáním a zamítáním hypotéz.

9 Popis a interpretace hlavních zjištění

Daná kapitola popisuje výsledky, které se týkají výzkumných hypotéz a výzkumného cíle, který se zaměřuje na deskripci osobnostních charakteristik dobrovolníků v psychiatrických zařízeních v souvislosti s jejich pohlavím. První podkapitola se zabývá nalezenými souvislostmi a rozdíly a na základě těchto rozdílů a souvislostí došlo přijetí či zamítnutí hypotéz. Druhá podkapitola se zabývá nalezenými rozdíly mezi gendery a třetí pojednává o nalezených souvislostech mezi škálami.

9.1 Ověřování stanovených hypotéz

Hypotézy byly rozděleny do tří kategorií. Hypotézy prvního a třetího okruhu byly testovány na hladině významnosti $p = 0,01$ a hypotézy druhého okruhu byly testovány na hladině významnosti $p = 0,05$. V první kategorii: „Hypotézy ověřující statisticky významné rozdíly mezi pohlavími“ bylo zjištěno, že 3 hypotézy jsou přijaty a 4 zamítnuty. Výsledky této kategorie hypotéz jsou uvedeny v Tabulce 11. Druhá kategorie: „Hypotézy ověřující statisticky významné rozdíly mezi dobrovolníky/dobrovolnicemi a normovými soubory“ uvádí, že rozdíly jsou statisticky významné u 5 hypotéz (z toho 2 hypotézy o mužích a dobrovolnicích a 3 hypotézy o ženách a dobrovolnicích). 9 hypotéz se zamítá (viz Tabulka 12). Poslední kategorie se nazývá: Hypotézy ověřující statisticky významnou souvislost mezi jednotlivými faktory NEO-FFI a angažovaností dle LMI a potřebou sociální opory dle SVF. V tomto případě se přijímají 3 hypotézy a 7 hypotéz je zamítnuto (viz Tabulka 13).

Tabulka 11: Hypotézy ověřující statisticky významné rozdíly mezi pohlavími

Hypotézy ověřující statisticky významné rozdíly mezi pohlavími	Zamítá se/Přijímá se
H1: Dobrovolnice dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Neuroticismus dle NEO-FFI než dobrovolníci.	Zamítá se
H2: Dobrovolnice dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Extraverze dle NEO-FFI než dobrovolníci.	Přijímá se

H3: Dobrovolníci dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Otevřenost vůči zkušenosti dle NEO-FFI než dobrovolnice.	Zamítá se
H4: Dobrovolnice dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Přívětivost dle NEO-FFI než dobrovolníci.	Přijímá se
H5: Dobrovolnice dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Svědomitost dle NEO-FFI než dobrovolníci.	Zamítá se
H6: Dobrovolníci dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Angažovanost dle LMI než dobrovolnice.	Zamítá se
H7: Dobrovolnice dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Potřeba sociální opory dle SVF než dobrovolníci.	Přijímá se

Pozn. Červeně jsou zvýrazněny hypotézy, které se přijímají na hladině významnosti $p = 0,01$.

Statisticky významného rozdílu mezi pohlavími dosáhly 3 škály: Extraverze, Přívětivost a Potřeba sociální opory. U ostatních škál nebyl statisticky významný rozdíl mezi pohlavími.

Tabulka 12: Hypotézy ověřující statisticky významné rozdíly mezi dobrovolníky/dobrovolnicemi a normovými soubory.

Hypotézy ověřující statisticky významné rozdíly mezi dobrovolníky/dobrovolnicemi a normovými soubory.	Zamítá se/Přijímá se
H8: Muži v normovém souboru dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Neuroticismus dle NEO-FFI než dobrovolníci.	Zamítá se
H9: Ženy v normovém souboru dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Neuroticismus dle NEO-FFI než dobrovolnice.	Zamítá se
H10: Muži v normovém souboru dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Extraverze dle NEO-FFI než dobrovolníci.	Přijímá se
H11: Dobrovolnice dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Extraverze dle NEO-FFI než ženy v normovém souboru.	Zamítá se
H12: Dobrovolníci dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Otevřenost vůči zkušenosti dle NEO-FFI než muži v normovém souboru.	Přijímá se

H13: Dobrovolnice dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Otevřenost vůči zkušenosti dle NEO-FFI než ženy v normovém souboru.	Přijímá se
H14: Dobrovolníci dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Přívětivost dle NEO-FFI než muži v normovém souboru.	Zamítá se
H15: Dobrovolnice dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Přívětivost dle NEO-FFI než ženy v normovém souboru.	Přijímá se
H16: Dobrovolníci dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Svědomitost dle NEO-FFI než muži v normovém souboru.	Zamítá se
H17: Dobrovolnice dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Svědomitost dle NEO-FFI než ženy v normovém souboru.	Přijímá se
H18: Dobrovolníci dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Angažovanost dle LMI než muži v normovém souboru.	Zamítá se
H19: Dobrovolnice dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Angažovanost dle LMI než ženy v normovém souboru.	Zamítá se
H20: Dobrovolníci dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Potřeba sociální opory dle SVF než muži v normovém souboru.	Zamítá se
H21: Dobrovolnice dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre ve škále Potřeba sociální opory dle SVF než ženy v normovém souboru.	Zamítá se

Pozn. Červeně jsou zvýrazněny hypotézy, které se přijímají na hladině významnosti $p = 0,05$.

Při porovnání s normovými soubory bylo přijato pět hypotéz. Jedná se o dvě hypotézy popisující rozdíly mezi dobrovolníky a muži z normového souboru, a to ve škálách Extraverze a Otevřenost vůči zkušenosti a tři hypotézy, které popisují rozdíly mezi dobrovolnicemi a ženami z normového souboru – Otevřenost vůči zkušenosti, Přívětivost a Svědomitost. Celkově lze shrnout, že všichni dobrovolníci dosahují statisticky významného rozdílu oproti normě ve škále Otevřenost vůči zkušenosti.

Tabulka 13: Hypotézy ověřující statisticky významnou souvislost mezi jednotlivými faktory NEO-FFI a angažovaností dle LMI a potřebou sociální opory dle SVF

Hypotézy ověřující statisticky významnou souvislost mezi jednotlivými faktory NEO-FFI a angažovaností dle LMI a potřebou sociální opory dle SVF	Zamítá se/Přijímá se
H22: Existuje statisticky významná souvislost mezi Neuroticismem a Angažovaností.	Zamítá se
H23: Existuje statisticky významná souvislost mezi Extraverzí a Angažovaností.	Přijímá se
H24: Existuje statisticky významná souvislost mezi Otevřeností vůči zkušenosti a Angažovaností.	Zamítá se
H25: Existuje statisticky významná souvislost mezi Přívětivostí a Angažovaností.	Zamítá se
H26: Existuje statisticky významná souvislost mezi Svědomitostí a Angažovaností.	Přijímá se
H27: Existuje statisticky významná souvislost mezi Neuroticismem a Potřebou sociální opory.	Přijímá se
H28: Existuje statisticky významná souvislost mezi Extraverzí a Potřebou sociální opory.	Zamítá se
H29: Existuje statisticky významná souvislost mezi Otevřeností vůči zkušenosti a Potřebou sociální opory.	Zamítá se
H30: Existuje statisticky významná souvislost mezi Přívětivostí a Potřebou sociální opory.	Zamítá se
H31: Existuje statisticky významná souvislost mezi Svědomitostí a Potřebou sociální opory.	Zamítá se

Pozn. Červeně jsou zvýrazněny hypotézy, které se přijímají na hladině významnosti $p = 0,01$.

Na základě korelační analýzy byla zjištěna statisticky významná souvislost mezi škálami Angažovanost a Extraverze, Angažovanost a Svědomitost a mezi škálami Potřeba sociální opory a Neuroticismus. Žádné jiné vztahy mezi jednotlivými škálami nebyly statisticky významné.

9.2 Vztahy mezi osobnostní strukturou dobrovolníka v závislosti na genderu

Při hledání rozdílu mezi pohlavími, bylo zjištěno, že statisticky významný rozdíl mezi dobrovolnicemi a dobrovolníky je na škálách Extraverze, Přívětivost a Potřeba sociální opory. Při stanovení hypotéz bylo předpokládáno, že v těchto škálách budou více bodovat dobrovolnice, protože ženy mají dle norem vyšší průměry v těchto škálách: Extraverze – muži dosahují v průměru 30,92 bodů, zatímco ženy 32,48 bodů; Přívětivost vykazuje 28,14 bodů v průměru u mužů a 31,18 bodů v průměru u žen; Potřeba sociální opory 11,57 bodů u mužů a 14,23 bodů u žen. Při statistickém testování bylo zjištěno, že dobrovolnice jsou sociabilnější, aktivnější, povídavější, optimističtější, zábavnější, více orientované na lidi, konzervativnější, dobrosrdečnější, laskavější, důvěryhodnější, upřímnější, důvěřivější, více pomáhající a více hledající podporu než dobrovolníci (Hřebíčková, & Urbánek, 2011).

Dále bylo zjištěno, že dobrovolníci jsou uzavřenější, vážnější, mlčenlivější, tišší, více orientovaní na úkoly, zvědavější, originálnější, imaginativnější, tvořivější, pokrokovější a mají více všestranných zájmů než muži v normovém souboru. A dobrovolnice jsou také zvědavější, originálnější, imaginativnější, tvořivější, pokrokovější a mají více všestranných zájmů stejně jako dobrovolníci a také jsou spolehlivější, pracovitější, disciplinovanější, přesnější, pořádkumilovnější, náročnější na sebe, více puntičkářské, laskavější, dobrosrdečnější, konzervativnější, důvěryhodnější, upřímnější a důvěřivější než ženy v normovém souboru (Hřebíčková, & Urbánek, 2011).

9.3 Vztahy mezi jednotlivými škálami

Vztahy mezi jednotlivými škálami jsou většinou velmi malé. I v případech, kde byla nalezena statisticky významná souvislost, nabývala korelace nízkých až středních hodnot. Přesto bylo zjištěno, že důležité vztahy jsou mezi škálami Angažovanost a Svědomitost. Popíší-li se tyto škály slovně, tak Svědomitost zjišťuje individuální úroveň při organizaci, motivaci a vytrvalosti na cíl zaměřeného chování. Angažovanost představuje osobní ochotu podat výkon, míru námahy a množství odvedené práce. V tabulce 14 jsou uvedena adjektiva, která vystihují škály, ve kterých byl nalezen

statisticky významný vztah. Škály jsou si svým obsahem podobné a i v testování vyšlo, že spolu mají souvislost (Hřebíčková, & Urbánek, 2001; Hoskovcová, 2003).

Souvislost byla potvrzena i u škál Extraverze a Angažovanost. Extraverze zjišťuje kvalitu a kvantitu interpersonálních interakcí, úroveň aktivace, potřebu stimulace. Angažovanost byla popsána výše. Společným znakem obou škál je určitá aktivita, dynamika (Hřebíčková, & Urbánek, 2001).

Posledním statisticky významný vztah je mezi Neuroticismem a Potřebou sociální opory. Neuroticismus zjišťuje míru přizpůsobení nebo emocionální nestabilitu. Potřeba sociální opory je touha jedince při stresu vyhledat kontakt s druhými, aby získal oporu při zpracování nebo řešení problému. Tato škála se může interpretovat dvěma způsoby: buď jde o aktivní hledání konkrétní potřeby, nebo o rezignační, bezmocné postoje (Hřebíčková, & Urbánek, 2001; Švancara, 2003).

Tabulka 14: Adjektiva popisující škály

Neuroticismus	Svědomitost	Extraverze	Angažovanost	Potřeba sociální opory
napjatý neklidný nejistý nervózní labilní hypochondrický	spolehlivý pracovitý disciplinovaný přesný puntičkářský pořádkumilovný náročný sám na sebe	sociabilní aktivní povídavý optimistický zábavný orientovaný na lidi	příčinnivý pilný ambiciózní výkonný snaživý aktivní jednající podnikavý	aktivní hledající rezignovaný bezmocný

(Hoskovcová, 2003; Hřebíčková, & Urbánek, 2001; Švancara, 2003).

Kapitola interpretuje nalezené výsledky. Čerpá z výsledků z předchozí kapitoly. Pokouší se dát vypočítaným hodnotám obsahový rozměr. V následující kapitole budou diskutovány postupy práce a nalezené výsledky.

10 Diskuze

V diskuzi bývá pravidlem porovnat dosavadní znalosti o problematice s nalezenými výsledky. Avšak v tomto případě to není možné, protože nebyla nalezena žádná studie, která by blíže specifikovala osobnost dobrovolníka v psychiatrických zařízeních a aspekty motivace k výkonu a strategie zvládnání stresu. Zpočátku se chtěla autorka věnovat jiným tématům spojeným s dobrovolníky v psychiatrických zařízeních, ale později zjistila, že o dobrovolnících toho není příliš mnoho známo. V databázi vysokoškolských prací nakonec našla jednu práci, která používá pětifaktorový osobnostní dotazník NEO-FFI a výzkumným souborem jsou vedoucí, kteří dobrovolně pracují s dětmi a mládeží. Šišková (2014) zde uvádí, že výzkumu se účastnilo 16 respondentů a zaměřila se na hledání rozdílu mezi vedoucími a normovými soubory. Ve škále Přívětivost (průměr 34,4 bodů a SD $\pm 5,55$) a Svědomitost (průměr 33,6 bodů a SD $\pm 7,55$) nachází statisticky významné rozdíly.

A proč se vlastně zabývat dobrovolníky v psychiatrických zařízeních? Vždyť jsou to dobrovolníci jako každý jiný, a přesto toto tvrzení nemusí být pravdivé. Snad každý dá za pravdu, že je rozdíl mezi tím, když člověk pomáhá při organizaci nějaké kulturní akce nebo pravidelně dochází do psychiatrického zařízení, aby se setkal s člověkem či se skupinou osob, kteří trpí duševním onemocněním.

Během rešerše odborné literatury bylo zjevné, že zdrojů, které by se zabývaly dobrovolnictvím, je jako šafránu. V tomto ohledu je asi nejvíce aktivním odborníkem přes dobrovolnictví Jiří Tošner (2002, 2005), který vydává různé příručky a metodické pokyny k dobrovolnictví v České republice. Zahraniční literatura (především anglicky psaná – European Volunteer Centre, 2012) pojednává o dobrovolnictví v jiném pojetí a pro dobrovolnictví v psychiatrických zařízeních nebyla příliš užitečná. Asi nejhudší kapitolou, co se zdrojů týče, je teoretická kapitola zabývající se psychiatrickými zařízeními a rolí dobrovolníka v nich. Autorka během rešerše odborné literatury nenarazila na relevantní literaturu, která by se zabývala takto specifickým tématem. Poslední teoretická kapitola má velmi širokou základnu odborných zdrojů.

Výzkum k bakalářské práci vznikl v podstatě dva roky. Přestože samotná realizace výzkumu trvala jen několik měsíců, tak příprava k výzkumu, stanovení cílů, formulování hypotéz, sestavení testové baterie a hledání výzkumného souboru vznikaly postupně v průběhu několika měsíců. Autorka během přípravy k výzkumu nabývala nových zjištění

a postupně narážela na nové psychodiagnostické metody, u kterých zvažovala jejich použití. Jedna škála (Angažovanost dle LMI) byla upravena ze sedmibodové na pětibodovou, kde mohlo dojít k určitému zkreslení odpovědí. Také bylo dlouhou dobu zvažováno, které škály do testové baterie vložit a které nejsou potřeba. Nakonec bylo rozhodnuto, že se vybere celý pětifaktorový osobnostní dotazník NEO-FFI, který obsahuje 60 položek a k němu budou přiřazeny dvě škály, vždy po jedné z dalších dvou inventářů – LMI a SVF. Pro komplexnost pohledu na dobrovolníka by nestačilo mít jen jeho osobnostní rozbor, ale práce se chtěla zabývat i dalšími aspekty, jako jsou motivace k výkonu a strategie zvládnání stresu. Na základě charakteristiky jednotlivých škál byla pro účely tohoto výzkumu vybrána škála Angažovanost z LMI, teoretický základ škály se podobá škále Svědomitost a dle charakteristiky se nejvíce zabývá vnitřní motivací jedince. Určitou podobnost potvrdilo i zjištění, že tyto dvě škály mezi sebou statisticky významně souvisí ($r = 0,54$). Znamená to, že se potvrdila podobnost obou škál. Celý inventář LMI má dohromady 170 položek a bylo nemyslitelné, že by v online podobě byli respondenti ochotni vyplňovat takové množství položek. Inventář má odpovědi na sedmibodové škále od 1 = vůbec nesouhlasí po 7 = zcela souhlasí. V testové baterii výzkumného šetření byla použita pětibodová škála z inventáře NEO-FFI, která začíná na 0 = vůbec nevystihuje a končí na 4 = úplně vystihuje. K tomuto kroku bylo přistoupeno z důvodu, aby celý dotazník působil jednotně a změna systému odpovědí neovlivňovala respondenty. Kvůli změně škály odpovědí mohlo dojít ke zkreslení výsledků, neboť se ze získaných odpovědí vypočítal stanin pro každého respondenta.

U inventáře SVF byla vybrána škála Potřeba sociální opory, která nepatří ani do pozitivní ani do negativní strategie zvládnání stresu a svým charakterem doplňuje obraz o dobrovolníkovi. Tato škála se poměrně liší od všech škál z pětifaktorového osobnostního dotazníku NEO-FFI. Měla by měřit potřebu člověka ve stresových situacích vyhledávat někoho druhého, aby dostal zpětnou vazbu či oporu. Bylo upuštěno od vkládání celé 78 položkové škály z důvodu neochoty vyplnit testovou baterii přes internet.

Zajímavým tématem je získávání výzkumného souboru. S časovým odstupem by autorka volila jiné metody, jak navázat spolupráci a zjistit počet osob v populaci. Ve výzkumu autorka zvolila poněkud nešťastný způsob pomocí elektronické pošty, informací z webových stránek a telefonního kontaktu. Bohužel jsou informace na webových stránkách zastaralé a neúplné. Není to dobře zvolený zdroj pro aktuální informace. Navázání kontaktu pomocí elektronické pošty není taky příliš vhodnou metodou. V dnešní době bývá taková pošta poměrně přehlčena a zaměstnanci většinou

nemají čas či motivaci odpovídat. Telefonický kontakt byl rychlý, ale někdy byly osoby na druhém konci zaskočené otázkou a stejně preferovaly elektronickou poštu. Příště by autorka upřednostnila telefonický či osobní kontakt s předem připravenými otázkami tak, aby byla schopná získat relevantní čísla.

Poměrně překvapivým zjištěním bylo, že ve velkých psychiatrických nemocnicích ve většině případů nevyžívají dobrovolníky. Zde se nepotvrdila zkušenost autorky. V dobrovolnicích je velký potenciál pro zpříjemnění léčby především chronickým pacientům, mohou pomoci zdravotnickému personálu a také dobrovolníci mohou těžit ze získaných zkušeností, ať už ve studiích nebo v osobnostním růstu.

Během distribuce dotazníků byl kladen důraz na anonymitu respondentů. Přímou v hlavičce dotazníku bylo zmíněno, že je dotazník anonymní a respondent by neměl nikam vypisovat svoje jméno. Online systém automaticky přiřazoval jednotlivým odpovědím pořadové číslo, pod kterým byli respondenti vedeni po celou dobu výzkumu. Online výzkum nese své výhody a nevýhody. Výhody autorka spatřuje především v jednoduché a rychlé administraci, v neovlivňování respondentů, protože respondent většinou neví, kdo je výzkumník a nemůže být ovlivněn výzkumníkovou osobností. Nevýhody jsou především v nemožnosti navázat kontakt s výzkumníkem a tím menší motivace k vyplnění celého dotazníku a nemožnost zeptat se, pokud respondent něčemu nerozumí. Většinou bývá pravidlem, že při online výzkumech dochází k tomu, že jsou některé položky povinné a respondent nemá šanci je nechat prázdné a pokračovat dále. Autorka se chtěla tomuto fenoménu vyvarovat, proto si pohlídala, aby každá položka dotazníku byla volitelná. A z padesáti dotazníků byly vyplněny všechny položky, až na poslední, která dávala možnost zanechání komentáře. Poznámky byly pouze u dvou dotazníků. Nevýhodou online distribuce je také menší návratnost dotazníků, v tomto případě byla návratnost poměrně dobrá. Dotazník byl distribuován pomocí elektronické pošty a sociální sítě asi 200 dobrovolníkům, data byla získána od 50, takže návratnost činí 25 %. Je zjevné, že se výzkumné studie zúčastnilo více žen než mužů, což se mohlo předpokládat, protože celkově v pomáhajících profesích se pohybuje mnohonásobně více žen než mužů.

Výsledky celé testové baterie přináší informace o tom, že celý soubor se statisticky významně liší od normy, a to ve škálách Otevřenost vůči zkušenosti, Přívětivost a Svědomitost. Interpretovat by se toto zjištění dalo tak, že dobrovolníci v psychiatrických zařízeních jsou rozdílní od běžné populace v osobnostním nastavení. Jsou otevřenější vůči zkušenosti, jsou přívětivější a svědomitější. Všechny rozdíly by se daly předpokládat v tom, že člověk, který vykonává dobrovolnou činnost v psychiatrických zařízeních, je

otevřenější vůči zkušenosti, hledá nové zkušenosti a zážitky, také je více prosociálně orientovaný a má rád kontakt s lidmi a musí mít určitou míru vnitřní motivace, aby pravidelně docházel vykonávat dobrovolnou činnost. Ale zarážející je, že ve škále Angažovanost nedosáhli dobrovolníci statisticky významného rozdílu, přestože škály Svědomitost a Angažovanost spolu korelují. Mohlo dojít ke zkreslení výsledků na základě přepočtu této škály. V následující tabulce jsou konkrétní čísla. Pracovalo se s testovým kritériem pro 49 stupňů volnosti (respektive 50 stupňů volnosti, protože v tabulce nebyla nalezena hodnota pro 49 stupňů volnosti). Hodnota testového kritéria na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ je $t = 2,009$.

Tabulka 15: Srovnání s normou u celých souborů

Škála	Průměr všech dobrovolníků (x)	Norma celý soubor	Počet všech dobrovolníků (n)	Směrodatná odchylka (SD)	Testové kritérium (t)
Neuroticismus	21,54	22,42	50	8,35	-0,75
Extraverze	31,06	31,89	50	7,18	-0,82
Otevřenost vůči zkušenosti	33,02	27,68	50	6,67	5,66
Přívětivost	33,18	30,03	50	5,10	4,37
Svědomitost	32,20	28,67	50	7,83	3,19
Angažovanost	38,24	38,9	50	6,84	-0,68
Potřeba soc. op.	14,00	12,89	50	5,72	1,37

Pozn. Červeně jsou vyznačeny položky, které mají vyšší hodnotu, než je kritická hodnota testového kritéria t.

Při hledání vztahů mezi škálami Angažovanost, Potřeba sociální opory a škálami NEO-FFI vyšlo najevo, že přestože byly nalezeny statisticky významné vztahy, pohybují se v pásmu malé až střední síly korelace. Byla zjištěna souvislost mezi Neuroticismem a Potřebou sociální opory, kdy $r = 0,33$. Tato korelace je na dolní hranici střední síly. Tento vztah je poměrně logický. Čím je člověk více nevyrovnaný, labilní, tím častěji hledá nějakou oporu v blízkém člověku. Dalším významným vztahem je vztah mezi Angažovaností a Extraverzí, $r = 0,30$. Tento vztah má také středně silnou korelaci. Extravertní člověk je energický, rád se prosazuje, je otevřený, společenský, temperamentní

a to by mohlo mít vztah s tím, že je pilný, snaživý, aktivní, jednající. Obě škály vyjadřují určitou dynamičnost člověka. Poslední nalezený statisticky významný vztah je mezi Angažovaností a Svědomitostí, $r = 0,54$. Jak již bylo výše zmíněno, tyto dvě škály jsou obsahově podobné a jejich korelace toto potvrdila.

Největším úskalím výzkumu shledává autorka v nedostatečné informaci o populaci a výzkumném souboru. Také by bylo přínosnější, kdyby byly využity celé inventáře, protože by dokázaly lépe popsat zkoumaný vzorek. Ze zjištěných výsledků se jeví, že dobrovolníci v psychiatrických zařízeních se nejvíce liší v osobnostním profilu dle psychodiagnostické metody NEO-FFI a jen dobrovolnice se liší na škále Potřeba sociální opory, což je určitá reakce na stres. Tento stres může vznikat při výkonu dobrovolné činnosti, protože práce s lidmi s duševním onemocněním není vždy snadná. Z těchto zjištění může těžit především koordinátor dobrovolníků a supervizor dobrovolníků, kteří mohou volit vhodné programy pro dobrovolníky. Mohou si dát pozor na ošetření stresových zátěží u dobrovolnic a také mohou těžit benefity ze zkoumaných oblastí, např. dát větší důvěru a svobodu dobrovolníkům a také mohou podporovat dobrovolníky „zkusit si něco nového“.

Rozhodně ve výsledku diplomová práce nepodává komplexní pohled na osobnost, motivaci a zvládání stresu u dobrovolníků v psychiatrických zařízeních, ale podává určitý pohled na osobnost dobrovolníka v pěti dimenzích, jeho potřebu sociální opory a angažovanost. Autorka by chtěla pokračovat ve zkoumání dalších aspektů (např. míru resilience, sociální prostředí atd.) dobrovolníků v psychiatrických zařízeních v navazující magisterské diplomové práci.

ZÁVĚRY

Diplomová práce se zabývá popisem osobnostních charakteristik dobrovolníků v psychiatrických zařízeních v souvislosti s pohlavím a nalezením vztahů mezi jednotlivými použitými škálami. Práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. První kapitola popisuje pojem dobrovolnictví, jeho historii ve světě i v ČR. Navazuje kapitola pojednávající o psychiatrických zařízeních a roli dobrovolníka v nich. Poslední kapitola teoretické části se zabývá charakteristikou dobrovolníka jako člověka. Zde je přiblížen charakter a temperament, osobnostní struktura, motivace, emoce a stres.

Empirická část je rozdělena do 7 kapitol. První se zaměřuje na etické aspekty výzkumu, další na cíle výzkumu a formulaci hypotéz, pokračuje kapitolou charakter zkoumané populace a popis vzorku, aplikovaná metodika, přes popis výsledků a jejich interpretace, popis a interpretace hlavních zjištění až po diskuzi.

Výběrový soubor tvořilo cca 200 dobrovolníků a dobrovolnic. Šetření probíhalo pomocí psychiatrických zařízení, dobrovolnických center a osobních kontaktů v online podobě. Kvantitativní výzkum byl postaven na jedné celé psychodiagnostické metodě (NEO-FFI) a dvou vybraných škálách (Angažovanost, Potřeba sociální opory) ze dvou psychodiagnostických metod (LMI, SVF).

Z výzkumu plyne, že se dobrovolníci liší od běžné populace ve třech škálách – Otevřenost vůči zkušenosti, Přívětivost a Svědomitost. První okruh stanovených hypotéz se zabýval rozdílností v jednotlivých škálách mezi pohlavím. Z celkového počtu 7 hypotéz byly 3 přijaty a 4 zamítnuty. Dobrovolnice dosahují vyšších skóre na škálách Extraverze, Přívětivost a Potřeba sociální opory než dobrovolníci. Druhý okruh hypotéz se zabýval rozdíly mezi pohlavími a normovými soubory, kde bylo stanoveno 14 hypotéz a z toho jich bylo přijato 5. Bylo zjištěno, že dobrovolnice dosahují vyššího skóre na škále Otevřenost vůči zkušenosti, Přívětivost a Svědomitost. Dobrovolníci dosahují vyššího skóre na škále Otevřenost vůči zkušenosti a nižšího skóre na škále Extraverze. Třetím okruhem hypotéz bylo hledání vztahů mezi škálami. Z celkového počtu 10 hypotéz jich bylo 7 zamítnuto a 3 přijaty. Našly se vztahy mezi Extraverzí a Angažovaností ($r = 0,30$), Svědomitostí a Angažovaností ($r = 0,54$) a Neuroticismem a Potřebou sociální opory ($r = 0,54$).

Toto výzkumné šetření dává ucelenou představu o osobnosti dobrovolníka v psychiatrickém zařízení, ale další dvě škály z různých psychodiagnostických metod nejsou dostačující pro utvoření nějakého závěru.

SOUHRN

Bakalářská diplomová práce se zaměřuje na osobnost, motivaci a zvládnání stresu dobrovolníků v psychiatrických zařízeních. Celá práce je rozdělena do dvou velkých částí – teoretická a empirická. Teoretická část se zabývá přiblížením několika fenoménů, jež jsou předmětem empirické části. Prvním fenoménem je charakterizování dobrovolnictví – co je dobrovolnictví, jeho historie a aktuální trendy v ČR i v Evropě. Druhá část se snaží definovat, co jsou psychiatrická zařízení, kolik jich je v ČR, jak se klasifikují, jaká je role dobrovolníka v nich. Třetí kapitola se zabývá dobrovolníkem jako člověkem, to znamená, že objasňuje, co je charakter, temperament, co znamená struktura osobnosti, dotýká se tématu motivace a stresu. Teoretická část dává teoretickou základnu pro následující empirickou část.

V praktické části diplomové práce se popisují jednotlivé kroky, které vedou k realizaci a finalizaci výzkumného šetření. Na úvod výzkumné části se autorka zaměřuje na etické aspekty výzkumu, kde je nejdůležitějším bodem anonymizace dat a informovanost respondentů. Pokračuje se kapitolou, která se zabývá cíli výzkumu a formulací hypotéz. Hlavním cílem výzkumu je popsat osobnostní charakteristiky dobrovolníků v psychiatrických zařízeních v souvislosti s jejich pohlavím a najít vztahy mezi jednotlivými použitými škálami. Základním přístupem v práci je deskripce pěti faktorů osobnostní struktury dle teorie NEO-FFI, Angažovanosti dle LMI a Potřeby sociální opory dle SVF a nalezení korelace mezi nimi a pohlavím. Hlavní cíl je rozdělen na několik dílčích cílů: kvalitní teoretická rešerše, popis psychometrických vlastností testové baterie, popis jednotlivých faktorů osobnosti dle teorie NEO-FFI ve vztahu k normě, popis Angažovanosti dle LMI a Potřeby sociální opory dle SVF ve vztahu k normě. Výzkumné hypotézy vycházejí z dílčích cílů. Jsou rozděleny do tří okruhů. První část se zabývá rozdíly mezi pohlavími a druhá rozdíly mezi dobrovolníky/dobrovolnicemi a normovým souborem a třetí vztahem jednotlivých faktorů NEO-FFI s Angažovaností dle LMI a Potřebou sociální opory dle SVF. Celkem bylo formulováno 31 hypotéz.

Pro výzkumné účely byl zvolen kvantitativní desing výzkumu, kdy se pro sběr dat využívalo dotazníkové šetření – testová baterie obsahovala celé znění NEO-FFI (60 položek), škálu Angažovanost (10 položek), škálu Potřeba sociální opory (6 položek) a autorské položky (7 položek). Do výzkumu bylo zapojeno cca 200 dobrovolníků pracujících v psychiatrických zařízeních. Celá administrace byla anonymní a každý

respondent mohl svoji účast ve výzkumu kdykoli ukončit. Celkem bylo v uvedeném období získáno 50 úplně vyplněných dotazníků. Administrace testů byla prováděna pomocí online programu přímo přes webový portál. Výsledky testové baterie byly přepsány do datové matice, aby se s nimi dalo statisticky pracovat. Popis a interpretace výsledků obsahuje celkem 7 statistických tabulek a 7 grafů s příslušnými komentáři. Na základě výsledků se přijalo 11 hypotéz a 20 jich bylo zamítnuto. U rozdílů mezi pohlavími bylo zjištěno, že dobrovolnice dosahují statisticky významně vyššího hrubého skóre na škálách Extraverze, Přívětivost a Potřeba sociální opory než dobrovolníci. Při hledání rozdílu mezi dobrovolníky a normou bylo zjištěno, že dobrovolnice jsou otevřenější vůči zkušenosti, přívětivé a svědomité než ženy v normovém souboru. Dobrovolníci jsou méně extravertní a více otevření zkušenosti než muži v normovém souboru. Při hledání vztahů mezi škálami byla nalezena statisticky významná korelace mezi Extraverzí a Angažovaností ($r = 0,30$), mezi Svědomitostí a Angažovaností ($r = 0,54$) a mezi Neuroticismem a Potřebou sociální opory ($r = 0,33$). Síla korelací nedosahuje velkých hodnot, ale i přesto byla nalezena statisticky významná souvislost.

Zjištění plynoucí z výzkumné části jsou dobrým podkladem pro další zkoumání výběrového vzorku. Podává nějakou představu o osobnostním nastavení dobrovolníků v psychiatrických zařízeních. Z výsledků by mohli čerpat koordinátoři a supervizoři dobrovolníků, kteří se mohou díky těmto zjištěním zaměřit na určité oblasti.

SEZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH CITACÍ

1. Bedrnová, E., & Nový, J. (2002). *Psychologie a sociologie řízení*. Praha: Management Press.
2. Blatný, M., et al. (2010). *Psychologie osobnosti: hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada.
3. Blatný, M., & Plháková, A. (2003). *Temperament, inteligence, sebepojetí: Nové pohledy na tradiční témata psychologického výzkumu*. Brno: Psychologický ústav Akademie věd ČR.
4. Brzobohatá, Z. (2011). *Historie a současnost dobrovolnictví v České republice*. Tišnov: Za sebevědomé Tišnovsko.
5. Cakirpaloglu, P. (2013). *Vybrané kapitoly psychologie osobnosti*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
6. Cungi, Ch. (2001). *Jak zvládat stres*. Praha: Portál.
7. European Volunteer Centre. (2012). *Volunteering Infrastructure*. Brusel: European Volunteer Centre.
8. Ferjenčík, J. (2010). *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. Praha: Portál.
9. Frič, P. (2011). Současné trendy dobrovolnictví a sociální práce. *Sociální práce*. 4/2011. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci.
10. Frič, P., Pospíšilová, T., et al. (2010). *Vzory a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: AGNES.
11. Gavora, P. (2006). *Spríevodca metodológiou kvalitatívneho výskumu*. Bratislava: Regent.
12. Goleman, D. (2001). Emotional intelligence: Issues in paradigm building. In Cherniss, C., & Goleman, D. (Eds.). *The Emotionally Intelligent Workplace* (13-26). Jossey-Bass: San Francisco.
13. Hanel, P. et al. (1999). *Organizační struktura, Hospodářsko technická služba*. Kroměříž: Josef Ševela.
14. Hartl, P., & Hartlová, H. (2000). *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000.
15. Hendl, J. (2004). *Přehled statistických metod zpracování dat*. Praha: Portál.
16. Hendl, J. (2012). *Přehled statistických metod: analýza a metaanalýza dat*. Praha: Portál.
17. Hestia (1. května, 2017). O dobrovolnictví. *Dobrovolnik.cz*. Získáno z <https://www.dobrovolnik.cz/o-dobrovolnictvi>.

18. Hestia 1 (4. září, 2017). Historie dobrovolnictví. *Dobrovolnik.cz*. Získáno z <https://www.dobrovolnik.cz/z-dobrovolnictvi-aktualne/historie-dobrovolnictvi>.
19. Hestia 2 (4. září, 2017). Dobrovolníci v Česku každoročně odpracují kolem 45 milionů hodin a odvádějí práci za víc než 5,5 miliardy korun. *Dobrovolnik.cz*. Získáno z <http://www.hest.cz/cs-CZ/aktualne/dobrovolnici-v-cesku-kazdorocne-odpracuji-kolem-45-milionu-hodin-a-odvadeji-praci-za-vic-nez-5-5-miliardy-koron>.
20. Hogrefe – Testcentrum Praha (15. září, 2017). Získáno z <http://www.testcentrum.com/>
21. Hoskocová, S. (2003). *Dotazník motivace k výkonu-LMI*: příručka. (Schuler, H., & Prochaska, M.) Praha: Testcentrum. (original work published 2000).
22. Hřebíčková, M., & Urbánek, T. (2001). *NEO pětifaktorový osobnostní inventář*. (Costa, P., T., & McCrae, R., R.). Praha: Test centrum. (original published 1992).
23. Chráška, M. (2007). *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada.
24. Jankovský, J., Pfeiffer, J., & Švestková, O. (2005). *Vybrané kapitoly z uceleného systému rehabilitace*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.
25. Kosina, K., et al. (2003). *Dobrovolnictví a metodika práce s dobrovolníky*. Praha: Agnes.
26. Matoušek, O., et al. (2003). *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál.
27. Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada.
28. Nakonečný, M. (1995). *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia.
29. Nakonečný, M. (2004). *Psychologie téměř pro každého*. Praha: Academia.
30. Novosad, L., & Novosadová, M. (2000). *Ucelená rehabilitace lidí se zdravotním, zejména somatickým postižením*. Liberec: Technická univerzita v Liberci.
31. Olecká, I., & Ivanová, K. (2010). *Metodologie vědecko- výzkumné činnosti*. Olomouc: Moravská vysoká škola Olomouc.
32. Orel, M., et al. (2012). *Psychopatologie*. Praha: Grada Publishing.
33. PNKM. (9. září 2017). *Psychiatrická nemocnice v Kroměříži*. Získáno z <http://www.pnkm.cz/cs/uvod>
34. Praško, J., et al. (2003). *Poruchy osobnosti*. Praha: Portál.
35. Pružinská, J. (2005). *Psychológia osobnosti*. Bratislava: Občianske združenie Sociálna práca.
36. Reiterová, E. (2011). *Základy statistiky pro studenty psychologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

37. Rochester, C., Paine, A., E., Howlett, S., & Zimmeck, M. (2010). *Volunteering and Society in the 21st Century*. London: Palgrave Macmillan UK.
38. Říčan, P. (2010). *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. Praha: Grada Publishing.
39. SPOLU (10. září, 2017). *Projekt SPOLU*. Získáno z <http://www.projektpolu.cz>.
40. Soukup, P. (2013). Věcná významnost výsledků a její možnosti měření. *Data a výzkum – SDA Info*, 125 – 148. Získáno 10. října 2017 z <http://dx.doi.org/10.13060/23362391.2013.127.2.41>.
41. Svoboda, M. (Ed.), Humpolíček, P., & Šnorek, V. (2013). *Psychodiagnostika dospělých*. Praha: Portál.
42. Szabo, S., Tache, Y., & Somogyi, A. (2012). The legacy of Hans Selye of stress research: A retrospective 75 years after his landmark brief „Letter“ to the Editor of nature. *Stress*, 9/2012, 472 – 478. USA: Informa Health Care.
43. Šišková, K. (2014). *Osobnostní charakteristiky a motivace vedoucích dobrovolně pracujících s dětmi a mládeží* (diplomová práce). Získáno 5. září 2017 z Vysokoškolské kvalifikační práce (https://theses.cz/id/4idrao/DP_ikov.pdf).
44. Švancara, J. (2003). *Strategie zvládnutí stresu: příručka*. (Janke, W., & Erdmannová, G.). Praha: Testcentrum. (Original work published 2002).
45. Tošner, J. (2005). *Dobrovolník v mimořádných událostech. Příručka pro dobrovolníky*. Praha: ADRA.
46. Tošner, J., & Sozanská, O. (2002). *Dobrovolníci a metodika s nimi v organizacích*. Praha: Portál.
47. Trutnovská, R. (2016). Fungování dobrovolnictví v ČR – současné trendy a dobrovolnické programy. *Fórum sociální práce*, 1/2016, 69-76. Praha: Vydavatelství FF UK.
48. Urbánek, T. (2011). *Psychometrie: měření v psychometrii*. Praha: Portál.
49. Ústav zdravotnických informací a statistiky (ÚZIS) ČR. (2016). *Psychiatrická péče 2015*. Praha: ÚZIS ČR.
50. Walker, I. (2010). *Výzkumné metody a statistika*. Praha: Grada.
51. Wilson, J. (2000). Volunteering. *Annual Review of Sociology*. (26), 215. Získáno 15. října z doi:10.1146/annurev.soc.26.1.215.
52. Zákon č. 199/2002 o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
53. Zášková, H., & Mlčák, Z. (2009). *Osobní aspekty prosociálního chování a empatie*. Praha: Triton.

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka 1: Seznam psychiatrických nemocnic v ČR

Tabulka 2: Seznam lůžkových psychiatrických oddělení a pracovišť v nemocnicích

Tabulka 3: Homogenita rozptylů

Tabulka 4: Výsledky statisticky významného rozdílu mezi dobrovolníky a muži ve škálách NEO-FFI

Tabulka 5: Výsledky statisticky významného rozdílu mezi dobrovolnicemi a ženami ve škálách NEO-FFI

Tabulka 6: Výsledky statisticky významného rozdílu mezi dobrovolníky a muži ve škále Angažovanost

Tabulka 7: Výsledky statisticky významného rozdílu mezi dobrovolnicemi a ženami ve škále Angažovanost

Tabulka 8: Výsledky statisticky významného rozdílu mezi dobrovolníky a muži ve škále Potřeba sociální opory

Tabulka 9: Výsledky statisticky významného rozdílu mezi dobrovolnicemi a ženami ve škále Potřeba sociální opory

Tabulka 10: Výsledky korelační analýzy jednotlivých faktorů

Tabulka 11: Hypotézy ověřující statisticky významné rozdíly mezi pohlavími

Tabulka 12: Hypotézy ověřující statisticky významné rozdíly mezi dobrovolníky/dobrovolnicemi a normovými soubory.

Tabulka 13: Hypotézy ověřující statisticky významnou souvislost mezi jednotlivými faktory NEO-FFI a angažovaností dle LMI a potřebou sociální opory dle SVF

Tabulka 14: Adjektiva popisující škály

Tabulka 15: Srovnání s normou u celých souborů

Graf 1: Počet psychiatrických zařízení dle krajů a informace o dobrovolnictví získané z webových stránek

Graf 2: Přehled odpovědí psychiatrických zařízení v prvním kole

Graf 3: Přehled psychiatrických zařízení, kde probíhá dobrovolnictví

Graf 4: Rozložení četností odpovědí na škále Neuroticismus

Graf 5: Rozložení četností odpovědí na škále Extraverze

Graf 6: Rozložení četností odpovědí na škále Otevřenost vůči zkušenosti

Graf 7: Rozložení četností odpovědí na škále Přívětivost

Graf 8: Rozložení četností odpovědí na škále Svědomitost

Graf 9: Rozložení četností staninů na škále Angažovanost

Graf 10: Rozložení četností odpovědí na škále Svědomitost

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Český a anglický abstrakt bakalářské diplomové práce

Příloha 2: Žádost o zprostředkování kontaktu

Příloha 3: Úvodní hlavička dotazníku

Příloha 4: Přehled původu položek v testové baterii

Příloha 1: Český a anglický abstrakt bakalářské diplomové práce

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Osobnost, motivace a zvládání stresu u dobrovolníků v psychiatrických zařízeních

Autor práce: Lenka Czereová

Vedoucí práce: PhDr. Martin Dolejš, Ph.D.

Počet stran a znaků: 72, 110 597

Počet příloh: 4

Počet titulů použité literatury: 53

Abstrakt:

Bakalářská diplomová práce se zabývá tématem dobrovolnictví v psychiatrických zařízeních. Klade si za cíl popsat osobnostní charakteristiky dobrovolníků v psychiatrických zařízeních v souvislosti s pohlavím a najít vztahy mezi jednotlivými použitými škálami. Práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. Pro výzkumné účely byl zvolen kvantitativní design. Na jeho základě byly vybrány psychodiagnostické metody: Pětifaktorový osobnostní dotazník (NEO-FFI), škála Angažovanost z testové metody Dotazník motivace k výkonu (LMI) a škála Potřeba sociální opory z testové metody Strategie zvládání stresu (SVF). Základním souborem byly čeští dobrovolníci v psychiatrických zařízeních (tedy v psychiatrických nemocnicích a na lůžkových psychiatrických odděleních nemocnic), Výběrový soubor zahrnoval asi 200 dobrovolníků.

Mezi hlavní zjištění patří nalezené statisticky významné rozdíly mezi pohlavími, mezi dobrovolníky a normovými soubory a také nalezené statisticky významné souvislosti mezi škálami NEO-FFI a Angažovaností a Potřebou sociální opory.

Klíčová slova: dobrovolník, psychiatrická zařízení, osobnostní rysy, dotazníkové metody.

ABSTRACT OF THESIS

Title: Personality, motivation and stress management of volunteers in psychiatric facilities

Author: Lenka Czereová

Supervisor: PhDr. Martin Dolejš, Ph.D.

Number of pages and characters: 72, 110 597

Number of appendices: 4

Number of references: 53

Abstract:

The bachelor diploma thesis deals with the theme of volunteering in psychiatric facilities. It aims to describe the personality characteristics of volunteers in psychiatric institutions in the context of gender and to find the relationships between the different scales used. The thesis is divided into the theoretical and empirical part. Quantitative design was chosen for research purposes. Based on this, psychodiagnostic methods were selected: Five-factor Personality Questionnaire (NEO-FFI), Scale Engagement from the testing method Questionnaire of a Motivation to Output (LMI) and Scale Need of Social Support from the testing method Stress Management Strategy (SVF). The basic set was Czech volunteers in psychiatric establishments (ie in psychiatric hospitals and in psychiatric wards of hospitals). The sample comprised about 200 volunteers. The main findings include statistically significant differences between the sexes, among volunteers and standard sets, as well as found statistically significant links between NEO-FFI scales and Engagement and Need for Social Support.

Keywords: a volunteer, psychiatric facilities, personal characteristics, questionnaire methods.

Příloha 2: Žádost o zprostředkování kontaktu

Katedra psychologie, Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci
Křižkovského 10, 771 80 Olomouc

Dobrý den,

obracím se na vaše zařízení - především psychiatrická a psychologická oddělení - s prosbou o participaci na výzkumném šetření v rámci bakalářské práce s názvem Osobnost, motivace a zvládání stresu u dobrovolníků v psychiatrických zařízeních, kterou píše pod Katedrou psychologie na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci.

Předmětem výzkumu jsou dobrovolníci, kteří svoji dobrovolnou činnost vykonávají v psychiatrických zařízeních. Vaše zařízení jsem si našla na internetu a z internetových stránek si nejsem jistá, jestli vaše zařízení navštěvují dobrovolníci. Byla bych ráda, jestli byste mi mohli dát kontakt na osobu, která přímo pracuje s dobrovolníky. Chtěla bych oslovit dobrovolníky, kteří se pohybují v psychiatrických zařízeních a poprosit je o spolupráci při vyplňování dotazníku.

Děkuji za Váš čas.

S pozdravem Lenka Czereová (studentka 3. ročníku oboru psychologie na Katedře psychologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, tel. [REDACTED])

Příloha 3: Úvodní hlavička dotazníku

Katedra psychologie, Filozofická fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci
Křižkovského 10, 771 80 Olomouc

Dobrý den,

prosím o vyplnění tohoto dotazníku, který zjišťuje **osobnost, motivaci a zvládání stresu u dobrovolníků v psychiatrických zařízeních**. Tento dotazník je součástí méjí bakalářské práce, kterou píši na Katedře psychologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Dotazník je anonymní - nikam nepište své jméno. Vaše odpovědi jsou považovány za důvěrné a budou použity pouze pro účely této bakalářské práce. Na otázky neexistuje správná ani špatná odpověď. Pokud mezi odpověďmi nenajdete takovou, která by přesně vystihovala Váš názor nebo zkušenost, označte odpověď, která je svým významem nejbližší. Má-li být tato dotazníková studie úspěšná, je důležité, abyste odpovídali upřímně a uvážlivě. Účast ve studii je dobrovolná. Pokud nechcete na některou otázku z jakéhokoliv důvodu odpovědět, pak ji nechte nezodpovězenou. Odpovídejte, jak nejrychleji dovedete. Neztrácejte čas dlouhým rozmyšlením, ale označte první odpověď, která se Vám zdá pravdivá. Přestože má dotazník 83 položek, vyplnění dotazníku Vám zabere cca **20 min**.

Instrukce k vyplnění dotazníku:

Přečtete si prosím každý výrok a uveďte, nakolik odpovídá Vašemu způsobu reagování. Vždy máte na výběr z pěti možností od 1 do 5, kde

- 1 vůbec nevystihuje**
- 2 spíše nevystihuje**
- 3 neutrální**
- 4 spíše vystihuje**
- 5 úplně vystihuje.**

Kontakt na výzkumníka:

Lenka Czereová, e-mail: [REDACTED], tel. [REDACTED]

Příloha 4: Přehled původu položek v testové baterii

Číslo položky v předkládaném dotazníku	Odpovídající položka/y v psychodiagnostických metodách
1-6	autorské položky
7-12	1-6 z NEO-FFI
13	12 z LMI
14-17	7-10 z NEO-FFI
18	3 ze SVF
19-20	11-12 z NEO-FFI
21	30 z LMI
22-27	13-18 z NEO-FFI
28	46 z LMI
29-30	19-20 z NEO-FFI
31	15 ze SVF
32-35	21-24 z NEO-FFI
36	64 z LMI
37-42	25-30 z NEO-FFI
43	27 ze SVF
44	82 z LMI
45-50	31-36 z NEO-FFI
51	98 z LMI
52-55	37-40 z NEO-FFI
56	42 ze SVF
57-58	41-42 z NEO-FFI
59	115 z LMI
60-65	43-48 z NEO-FFI
66	132 z LMI
67-68	49-50 z NEO-FFI
69	57 ze SVF
70-73	51-54 z NEO-FFI
74	149 z LMI
75-80	55-60 z NEO-FFI
81	68 ze SVF
82	165 z LMI
83	autorská položka